

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

Педагогічний факультет
Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та
реставрації творів мистецтва

До захисту допущено
Завідувач кафедри
_____ Урсу Н.О.
« ____ » _____ 2020 р.

Дипломна робота бакалавра
з теми
КВІЛТ ГЕОМЕТРІЯ В ТЕКСТИЛЬНОМУ ДИЗАЙНІ

Виконала: студентка 4 курсу галузі знань 0202
Мистецтво напряму підготовки 6.020208
Декоративно-прикладне мистецтво
денної форми навчання

Гаврилюк Марія Гнатівна

Керівник:

Луць С.В., кандидат мистецтвознавства,
старший викладач

Рецензент:

Шульц Н. А., кандидат мистецтвознавства,
старший викладач

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ...	5
1.1. Історія виробництва текстилю.....	5
1.2. Історія клаптикового шиття	11
Висновки до розділу 1.....	17
РОЗДІЛ 2. ОЗДОБЛЕННЯ ТЕКСТИЛЮ.....	19
2.1. Декоративне оздоблення текстилю.....	19
2.2. Українська народна вишивка.....	32
2.3. Аплікація як елемент оздоблення.....	38
Висновки до розділу 2.....	43
РОЗДІЛ 3. ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕКСТИЛЬНИХ ВИРОБІВ.....	45
3.1. Колір і фактура як засіб художньої виразності текстилю.....	45
3.2. Властивості текстильних матеріалів	49
3.3. Етапи створення текстильної мозаїки	54
Висновки до розділу 3.....	62
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. В сучасних умовах масового виробництва витворів прикладного мистецтва підвищується значущість художньої майстерності. Текстильна промисловість на початку нового століття ввійшла в список передових галузей світової індустрії, що найбільш інтенсивно розвиваються. У той же час вітчизняна текстильна промисловість поступово втрачає раніше зайняті позиції, її відсоток в економіці країни складає 0,5 %, тому вона має потребу в корінній реорганізації та технічному переоснащенні. Їхньою основою повинні стати новітні ефективні й екологічно безпечні технології, що дозволяють забезпечити випуск конкурентоспроможної продукції високої якості і різноманітного асортименту. Виконання цієї задачі залежить від вирішення ряду проблем, пов'язаних з удосконаленням технологічного процесу опорядження текстильних матеріалів [5].

Актуалізація процесів інтеграції національних традицій та іновацій в сучасному мистецтві і дизайні обумовлює необхідність використання їх у всіх видах художньо-проектної діяльності, у тому числі в дизайні текстилю. Теоретичні дослідження засобів художньої виразності у сфері дизайну текстилю, як самостійної сфери дизайнерського проектування, можуть стати однією із суттєвих складових формування національної моделі дизайну, обумовлюючи таким чином актуальність роботи [27].

Об'єктом дослідження роботи є дизайн, як вагомий елемент сучасного художнього текстилю.

Предметом дослідження роботи є процес становлення та розвитку текстильного дизайну.

Мета роботи полягає в необхідності формування нових дизайнерських підходів у мистецтві художнього текстилю, вивченні причин і способів їхнього вирішення у створенні дизайнерських виробів.

Відповідно до зазначеної мети виникає необхідність вирішення таких завдань:

- вивчити історію виробництва текстилю;
- визначити властивості текстильних матеріалів;
- дослідити специфіку оздоблення текстильних виробів;
- визначити перспективи розвитку діяльності текстильної промисловості.

Методами дослідження при розгляді дизайну текстилю як складової цілісної системи художньо-проектної діяльності використовувався системний підхід. Під час аналізу матеріалів, присвячених історії становлення дизайну текстилю, зразків текстильних виробів було застосовано метод систематизації архівно-історичних матеріалів. З метою виявлення естетичних особливостей художніх тканин, залежно від засобів виготовлення та їх призначення, автор користувався методом композиційно-порівняльних характеристик. Дослідження питань впливу складу сировини та виробничих технологій на рівень художньої виразності продукції текстильного дизайну, а також виявлення прийомів кольоро-фактурного опорядження текстилю здійснювалося в процесі практичних експериментів та з урахуванням висновків авторів проектно-художніх розробок. Методи порівняльного аналізу та проектної екстраполяції використовувались для виявлення характерних рис та тенденцій розвитку дизайну текстилю [4].

Практичне значення. Матеріали й результати даної роботи можуть знайти застосування в практичній діяльності сучасних дизайнерів текстилю, а також серед теоретиків, мистецтвознавців, культурологів при написанні підручників, навчальних посібників та наукових робіт. Одержані результати можуть бути використані при викладанні курсів з історії та теорії дизайну, історії української культури і мистецтва в вищих навчальних закладах дизайнерського спрямування [31].

Структура і обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Обсяг роботи складає 68 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історія виробництва текстилю

Кожен метр текстильного матеріалу, виготовленого у наш час, несе у собі пам'ять та знання, накопичені і акумульовані тисячоліттями. До появи перших хімічних волокон (в кінці XIX ст.) людина вже знала і застосовувала чотири важливі природні волокна: льон, бавовна, вовна і шовк. Археологічні розкопки засвідчують, що ще на найдавніших стадіях розвитку, люди вміли ці волокна вирощувати і переробляти у тканину, а згодом – у виріб тим самим беручи участь у боротьбі за своє існування з природою, пристосовуючи її до своїх потреб.

Тканини – це найкорисніший винахід людства. Стильний одяг та аксесуари, красива постільна білизна, предмети інтер'єру, елементи декору – все це виготовляється з тканого полотна. На сьогоднішній день існує багато видів і типів тканини, які відрізняються між собою складом ниток, художністю дизайну і способом плетіння. Щоб не загубитися в цьому різноманітті ми пропонуємо вам дізнатися більше про історію різних полотен від давнини і до наших днів [4].

Історія виникнення тканини невідривно пов'язана з етапами розвитку людства. Її винахід обумовлено потребою людини зробити своє життя більш комфортним, захистити себе від несприятливих умов клімату і погоди, а також прикрасити своє житло. Не меншої уваги заслуговує і сакральне значення тканини. Наші предки вірили, що за допомогою магічного плетіння ниток і символічного шиття можна визначено долею людини, пообіцяти довге життя, або ж навпаки – принести шкоду і нещастя. У багатьох релігійних течіях вважалося що доля людини – це божественна нитка, яка має свій початок і кінець. Тому тканини в тому чи іншому вигляді використовувалися практично у всіх обрядах, супроводжуючи людини від появи на світло і до смертного одра [26].

Першим волокном, яке застосувало людство став льон. Ще п'ять тис. років до народження Христа у долині ріки Ніл на території сучасного Єгипту з льону виготовляли тканини. Раніше наші предки могли використовувати волокна зі стебел луб'яних рослин, виплітати із них зразок тканин і використовувати їх для покриття свого тіла. Мешканці знайденого археологами на березі Швейцарського озера давнього поселення, яке процвітало в кінці кам'яного віку (неоліт ~ 8 – 3 тис. років до нашої ери), вміли ткати з льону. Під час розкопок цього поселення в Швейцарії, були знайдені виткані лляні волокна, фрагменти тканин і примітивні знаряддя, за допомогою яких виготовлялась пряжа і тканина [41].

Другим важливим волокном, яке освоїла людина стала вовна. Мешканці того ж давнього поселення на території сучасної Швейцарії розводили овець. Найдавніша дата, пов'язана з вівчарством і виготовленням вовни, підтверджена розкопками, відповідає 4000 років до н.е. Третє важливе волокно освоєне людиною – бавовна. Перше матеріальне підтвердження його виробництва датується 1000 років до н.е., про що говорять археологічні розкопки поселення в Індії. Купці завозили бавовну з Індії на Близький Схід, в Центральну Азію, а пізніше в Китай. Саме слово бавовна («cotton») походить від арабського слова «qoton». Однією із загадок розвитку людської цивілізації залишається питання: яким чином людина навчилася вирощувати бавовну, прясти і ткати з нього полотно в один і той же час на різних континентах (в Азії і в Південній Америці, в Перу). Четверте важливе природне волокно – шовк. Ймовірно, батьківщиною його виробництва є Китай. Легенда говорить, що китайська імператриця Хен-Лінг-Чі (~2600 років до н.е.) перша відкрила це знамените волокно. Вона випадково впустила кокон в гарячу воду і побачила, що із розм'яклого кокона відокремились шовкові нитки. Імператриця зрозуміла призначення цих ниток. Так народилась найдавніша культура шовководства, заснована на життєдіяльності тутового шовкопряду, які харчуються листям білої шовковиці. Китайці довели культуру і виробництво шовку і шовкових ниток до ідеалу і приблизно 1400 років до н.е.

тканини із шовку різного виду і одяг з них із них стали предметами повсякденного застосування в цій країні.

В XVI – XVII ст. виробляли дуже щільні, важкі тканини (сукно, оксамит, парчу і т.п.). З них відповідно виготовляли складні громіздкі костюми.

В кінці XVIII ст. характер жіночого костюму під впливом Античності різко змінюється, зникають каркасні, важкі форми і актуальними стає одяг з м'якими драпіровками на м'яких світлих гладко фарбованих тканинах, коли кожна фалда дає глибокі світлотіні. Відповідно з'являється серпанок, муслін, батист, кашемір переважно світлих тонів [47].

До 30-х рр. XIX ст. в костюмі знову починає з'являтися чіткість форм; на зміну легким тканинам приходять більш жорсткі, хоча і менш громіздкі і важкі, ніж раніше. Це муар, тафта, атлас і т.д [45].

Вплив пластичних властивостей матеріалів на характер форми одягу можна спостерігати також і на прикладах народних костюмів. Так, російські селянки шили свій одяг з домотканого льняного або вовняного полотна. Така тканина відрізнялася значною товщиною і жорсткістю, тому вона погано драпірувалася і була здатна утворювати лише жорстку форму одягу типу футляра. Ці якості тканини визначили характер пластики костюма – прямолінійну геометричну, на відміну від інших епох, коли одяг виготовлявся переважно з натуральних шовкових тканин, які мають прекрасні пластичні властивості: «текучість», рухливість, здатність створювати красиві драпіровки [44].

Спочатку одяг виготовляли з одноколірної лляного або бавовняного полотна. Протягом століть забарвлення тканин ставали все різноманітніше. В епоху Стародавнього царства єгиптянам були вже відомі червоний, блакитний і зелений кольори. З розвитком ремесла з'являються жовтий в різних відтінках, коричневий і яскравий бірюзовий.

Модними вважалися тканини з малюнками в горизонтальну і вертикальну смужки. Пізніше знатні єгиптяни стали носити костюм з білого плісированого полотна, через яке просвічувалось тіло.

Багато художні елементи, що зародилися в давньоєгипетській одязі, в подальшому отримали свій розвиток і в інших культурах, увійшли в європейський костюм і частково продовжують існувати в ньому і в наш час.

Копти – так називалося населення християнського Єгипту. Коптське мистецтво охоплює IV – XII ст. Ввібравши в себе художню спадщину Стародавнього Єгипту, Греції, Риму, Сирії, воно перетворилося на своєрідний сплав язичницьких і християнських уявлень. Найвідоміша область цього мистецтва – ткацтво [30].

Розкопки археологів селища в фіванській некрополь часів правління Ехнатона (XIV ст. До н. е.) Показують, що ткали там не тільки жінки, а й чоловіки – залишалися вдома старі і хлопчики, а у вільні дні і дорослі чоловіки.

Майстри використовували різні матеріали: коноплю, бавовна, шовк, але частіше – льон і шерсть. Міцні лляні нитки служили основою, а легко піддаються фарбуванню вовняні – утком. Комбінуючи нитки різних кольорів, ткачі створювали різні зображення.

Коптські майстри застосовували всі відомі на той час техніки ткацтва: гобеленів, петельчатого плетіння, вишивки, броше (передбачає наявність кольоровий уточнив нитки для отримання нескладних геометричних орнаментів), набивні малюнки.

З тканин робили одяг (туніки, плащі), покривала, завіси і предмети різноманітного призначення. Відкрили коптські візерункові тканини більш старі років тому. У музейних і приватних зібраннях світу зберігається до 150 тисяч фрагментів коптських тканин. Фонд Ермітажу (Санкт-Петербург) налічує понад три тисячі зразків [10].

Більшість дійшли до нас коптських тканин є одягом або частинами одягу (тунік і плащів), деякі ж тканини представляють собою великі завіси, які часто вживалися як савани для загортання трупів, чим і пояснюються їх знахідки в похованнях.

Туніки були поширені у всьому Середземномор'ї. Жіночі були довшою і ширшою чоловічих: у чоловіків вони зазвичай доходили до колін, а у жінок

спускалися до землі. Туніка робилася з довгими рукавами або зовсім без рукавів [9].

Верхній одяг представляла собою щось на зразок плаща або шалі прямокутної форми. Вузькі боку плащів прикрашалися смугами і закінчувалися бахромою. Вважається, що ця та верхній одяг, яка називалася у римлян «палліум» і могла служити і плащем, і покривалом для ложа. Деякі з подібних тканин могли бути завісами, вжитими в якості похоронних завіс.

Найбільш поширеним сировиною як для одягу, так і для тканин іншого призначення був льон. Для ткацтва візерунка вживалася кольорова шерсть. Туніки, виткані цілком з вовни, в більшості випадків відносяться до більш пізнього часу (VI – VII ст.). Хоча вовняні тканини були у вжитку в Єгипті набагато раніше і були знайдені ще в похованнях римського часу. Шовк зустрічається гарздо рідше, головним чином у вигляді нашивних прикрас на туніках VI – VII ст. За технікою ткацтва в більшості випадків коптські тканини представляють собою полотна з вотканними або нашитими візерунчастими прикрасами [47].

Для відтворення на тканинах текстильних візерунків найчастіше застосовувалася гобеленова техніка. Такий спосіб ткацтва, при якому нитка кольорового утка, що утворює візерунок, ходить вперед і назад лише по тій ділянці, де даний колір потрібно.

На одязі IV – V ст. ці орнаментальні вставки ткалися одночасно з основною полотняною тканиною. Ткання полотна доводилося до краю призначеного під візерунок ділянки, на якому готувалася основа для візерункового ткання: нитки групувалися по дві або по три, частина ниток основи зовсім випускалася. Потім починалося ткання візерунка кольоровою вовною і одночасно тривало ткання полотна, причому качок, дійшовши до краю візерунка, або повертався назад, або перекидався через нього зі зворотного боку. Крайня нитка основи по черзі захоплювалася утком візерунка і полотна щоб уникнути діри між цими двома частинами. Вовняний качок прибивався настільки щільно, що абсолютно приховував під собою нитки

основи. Значна частина тканин прикрашена одноколірними пурпуровими зображеннями, причому деталі візерунка дані тонким лінійним малюнком. Він наносився в процесі ткання за допомогою особливої голки, яка перекидала лляну нитку в потрібному напрямку поверх вже заткане частин візерунка і закріплювала її, захоплюючи незаткані нитки основи.

У VI – VII ст. візерункові частини ткалися окремо і потім нашивалися на одягу. Для цієї мети, мабуть, існували спеціальні невеликі рамки, на які натягувалася основа з товстих ниток [23].

Особливу групу складають махрові тканини, поверхня яких покрита довгими нерозрізаними петлями. При виробленні подібних тканин також застосовувалося полотняне переплетення, але тут через певну кількість рядів качка пропускався додатковий качок, який через кожні 4 – 5 ниток основи виводився на лицьову поверхню і обвивався навколо спеціального стрижня, утворюючи петлю. Петлі ці, звисаючи, абсолютно покривають собою тканину. Довжина петель різна: тканина, покрита дрібним ворсом, вживалася для тунік, довгі ж петлі зустрічаються частіше на плащах і завісах. Для візерунка і тут застосовувалася кольорова шерсть.

Завдяки технічним особливостям даного способу ткацтва ці візерунки мають зовнішню схожість з мозаїкою. Вони утворюються комбінуванням кольорових петель. Ця техніка застосовується головним чином для великих візерунків і для зображення цілих сцен на декоративних тканинах [25].

На коптських тканинах зустрічається також прийом, який лежить в основі техніки «броше», а саме кольоровий качок, що проходить через всю ділянку візерунка, з'являється на поверхні лише в тих місцях, де це потрібно орнаментом; палітурка з основою, він перекидається через кілька ниток і йде знову на зворотний бік. У цій техніці зустрічаються досить прості, головним чином геометричні візерунки, частіше ж за все так ткалися смуги зі світлим візерунком на темному тлі, які в VI ст. Обшивалися краю ворота і рукавів туніки.

На всіх перерахованих видах тканин зустрічається полотняне переплетення. Вовняні ж і шовкові тканини з повторюваним візерунком відрізняються від них як переплетенням, так і кількістю одночасно працюючих утків [25].

Двокольорові вовняні тканини ткалися двома качками на двох засадах, одна з яких служила зв'язує основою, інша – основою для візерунка. Той чи інший качок з'являвся на поверхні тканини у міру потреби, а потім відводять на зворотний бік: таким чином, на одній стороні виходив світлий візерунок на темному тлі, а на іншій – навпаки. На шовкових тканинах застосовувалися в більшості випадків також дві основи і кілька утків. Зазвичай це були тканини саржевого переплетення, при якому качок покриває дві нитки основи і проходить під третьою; в наступному ряду робиться зрушення на одну нитку; перша з двох покритих ниток залишається нагорі, дві наступні покриваються утком. При такому переплетенні виходила тканину з діагональним малюнком на поверхні. У залежності від вимог кольорового візерунка той чи інший качок виводився на поверхню. При двох качках візерунок виходив, як і на вовняних тканинах, темний на одній стороні тканини і світлий – на іншій; при декількох качках на зворотному боці візерунок сліпий [38].

1.2. Історія клаптикового шиття

Чарівний та захопливий світ рукоділля розвиває в учнів творче мислення та художній смак, виховує терпіння, привчає до охайності, збагачує внутрішній світ, а також надає неабияку насолоду від результатів власної праці. Адже не дарма в нашому суспільстві завжди цінували ручну працю як джерело емоційної духовності. Народна творчість є водночас пізнанням світу, образним мисленням і практичною дією. У ній відображений складний світ людських почуттів і переживань, духовні потреби, прагнення та мрії [56].

Серед традиційних видів рукоділля, які вивчають на уроках обслуговуючої праці, останнім часом все більшої популярності набуває

клаптикове шиття (петчворк та квілт), корені якого сягають у далеке минуле (Дод. А1).

Мистецтво клаптикового шиття можна порівняти з живописом. Адже в нашому випадку фарби замінює тканина, а пензель – голка з ниткою. Різноманітність виготовлених виробів у означеній техніці вражає яскравістю кольорів, розмаїттям створених малюнків, функціональним призначенням робіт тощо. Незвичайні «клаптикові речі» роблять домівку більш теплою та затишною. Адже використати їх можна повсюди: на кухні (серветки, прихватки, скатертини), у вітальні (диванні подушки, декоративні панно), у спальні (покривала, ковдри) тощо.

Текстильна мозаїка (також печворк, від англ. Patchwork – «ковдра, покривало, виріб із різнокольорових клаптів») – вид декоративно-ужиткового мистецтва, коли за принципом мозаїки зшивають цілісний виріб зі шматочків тканини (клаптиків). У процесі роботи створюється полотно з новим колірним рішенням, візерунком, іноді фактурою. Сучасні майстри виконують також в техніці клаптикового шиття об'ємно-просторові композиції. Всі шви сточування клаптикового полотна розташовані на його вивороті (Дод. В) [48].

Дана техніка часто використовується для створення одягу, різних елементів текстилю для декору (Додаток Г, Д). У тому числі можна створити оригінальні картини. Що таке печворк? Це клаптева техніка, яка дозволяє створити повноцінні красиві зображення. Клапти можуть відрізнятися розміром, кольором. Але важливо, щоб всі елементи гармонійно поєднувалися. Картини печворк відмінно впишуться в такі стилі як: хай-тек, кантрі, лофт, ар-деко, скандинавський стиль, класика. Картини печворк відрізняються універсальністю, так як клапти можуть відрізнятися зовнішнім виглядом.

Збирання полотна з клаптів, аплікація з тканини, стьобані вироби здавна існували незалежно один від одного в багатьох народів світу. Ймовірно скрізь,

де людина працювала з тканиною, виникала необхідність використовувати обрізки та випадки крою, і клаптеве шиття виникало в тому чи іншому вигляді. Відомий єгипетський орнамент, створений зі шматочків шкіри Газелі близько 980 року до н. е., в одному з музеїв Токіо експонується зшитий приблизно тоді ж костюм з прикрасами з клаптів. 1920 року в Печері тисячі Будд був знайдений килим, зібраний приблизно в IX столітті з безлічі шматочків одягу паломників [13].

У XVI столітті до Англії почали надходити барвисті тканини різноманітних візерунків з індійської бавовни. Ковдру, декоровану вишивкою або набиванкою, вважали модною прикрасою домашнього інтер'єру. Шиття з клаптів з'явилося внаслідок дефіциту ситцю, що виник через заборону продажу в Англії індійських тканин 1712 року. У такий спосіб уряд мав намір зберегти вітчизняні мануфактури, на яких виготовляли вовняні та шовкові тканини. Ситець потрапляв до Англії контрабандними шляхами і його ціна різко виросла. Обрізки, що залишилися після крою одягу з ситцю, не викидали, а використовували для створення інших виробів. Великими фрагментами декорували шерстяні або лляні тканини в техніці аплікації. Найдрібніші клапти зшивали один з одним, утворюючи єдине полотно [53].

До Нового Світу стьобане полотно потрапило разом з переселенцями в 20-х роках XVII століття. Через нестачу тканин стьобані ковдри лагодили за допомогою шматків зі старого одягу. Подальший дефіцит тканин закріпив традицію виготовляти стьобані вироби з клаптів. Вони з часом ставали складнішими, кожна майстриня намагалася створити квіт з своїм особливим візерунком та комбінацією кольорів. Звичайно американські господині шили верхню частину квітлу взимку. На простібку квітлу збиралися навесні всі сусідки, вечорами, після роботи, до них приєднувалися чоловіки. Практично всі американські квітли, створені до 1750 року, виготовлені в техніці печворку. З плином часу сформувалися традиційні блоки візерунків клаптикового шиття. Назви багатьох з них пов'язані з реаліями повсякденного життя («Зуб пилки»,

«Ведмежа лапа», «Кошик для штопання»); місцевістю, де цей візерунок придумали («Зірка Огайо й Техасу»); асоціаціями з Біблійними оповідями («Драбина Якова»). Пізніше (до 1850 року) набула популярності аплікація. Збереглося дуже мало старовинних ковдр у техніці печворку, оскільки вони були предметами повсякденного вжитку, тоді як квілти з аплікацією були призначені для особливих випадків [55].

На Всесвітній виставці 1876 у Філадельфії експонувалися англійські роботи в новій техніці: крейзі (англ. crazy, божевільний, відома також під назвами «спіраль», «карусель», «троянда») з шовкових тканин, доповнені вишивкою. Техніка крейзі дозволяла створювати композиції з клаптиків розкішних тканин (парчі, оксамиту, шовку) будь-якої форми, забарвлення та малюнків, зібраних довільно. Шви, що з'єднували клапти, прикрашалися різноманітною вишивкою, самі вироби могли доповнюватися аплікаціями та малюнками на тканині. Новий вид рукоділля 1879 року описав ілюстрований журнал «Петерсон». Цей напрямок у печворк отримав назву «розшитий квіт» або «японський шовк» (через широке використання східних мотивів). Вироби призначалися лише для прикраси, оскільки клаптики скріплювали невеликою кількістю швів без простілки, краї були декоровані бахромою, китицями, помпонами, мереживом, а прокладка давала усадку, що не дозволяло прати їх [57].

Більш утилітарні речі створювалися в релігійних гуртках рукоділля, де до полотна в стилі крейзі додавали практичні матеріали: вовняні та бавовняні тканини. Нова техніка породила цілий напрям в американській торгівлі, що пропонував усім охочим готові набори, малюнки вишивок і розписані вручну блоки шовку для виготовлення печворку. До 10-х років ХХ століття популярність крейзі пішла на спад, поступаючись місцем звичайним різновидам клаптевого шиття. Модні віяння не торкнулися деяких релігійних громад, які залишилися вірними способам шиття, виробленим роками: лише

традиційні узорні й одноколірні тканини використовують і дотепер майстри квілту з сект амішів і менонітів [50].

В 70-х роках ХХ століття в Америці інтерес до печворку відродився. Набули популярності квілт-клуби, спеціалізовані магазини пропонують покупцеві всі необхідні матеріали для цього виду декоративно-прикладного мистецтва, широкий асортимент тематичних книг і журналів. 1971 року Ів Сен-Лоран створив модель, декоровану клаптевим шиттям, передбачивши новий напрямок в моді – захоплення фольклорним романтизмом.

Клаптиків шиття – старовинна техніка, яка використовується рукодільниця протягом декількох століть. За деякими даними ідея створення незвичайних клаптевих полотен народилася в Англії в далекому середньовіччі. Як відомо, жінка абсолютно з нічого може створити скандал, салат і неймовірно краси витвори. Спочатку такий метод шиття виник у зв'язку з бідністю, коли доводилося хоч якось оновлювати одяг. У перекладі з англійської слово patch означає «латочка», а work – робота. З клаптиків шили не тільки одяг, але і ковдри, скатертини, фіранки. Цікаво, що в Голландії і Великобританії штучки, виготовлені в такій техніці, вважалися сімейними реліквіями і передавалися з покоління в покоління [8].

Сучасний стиль печворк має безліч напрямків, а шанувальниками старовинного мистецтва є багато імениті дизайнери. Модний сезон 2017 – це стильний одяг в стилі печворк. Свої колекції з успіхом представили такі корифеї, як Etro, Maiyet, Maiyet і загадковий Salvatore Ferragamo (Дод. Д 1,2,3,4,5). Навіть шанувальник класики Valentino використовував печворк-мотиви при створенні модної колекції, поєднуючи в своїх моделях ніжні мережива і щільні тканини [52].

А вишуканий Будинок Chloé представив цілу плеяду костюмів з різнокольорових клаптів в етнічному стилі. Що найцінніше в модному образі? Перш за все, це вміння поєднувати непоєднуване, бути до кінця відданим

обраному стилю і максимально розкрити власне «я» через призму одягу. Стиль печворк – унікальний шанс для кожної модниці підкреслити свою індивідуальність. Такі наряди динамічні, кілька ексцентричні, оригінальні. Вони підійдуть впевненим оптимістам, які не люблять сірості і всіляко намагаються розфарбувати життя яскравими фарбами [23].

На сьогоднішній день ця техніка не є нова. Ще наші бабусі і прабабусі довгими зимовими вечорами майстрували зі шматочків тканини строкаті клаптеві ковдри і подушки. Про стиль і модні тенденції тоді ніхто не думав – це дозволяло заощадити на тканинах і подарувати друге життя речей, які вже не можна було носити.

Згодом з арсеналу економних господинь печворк перебрався до майстриням, і швидко став дуже популярним видом рукоділля. Однак його суть залишилася такою ж – створення виробів з різнокольорових (або різнофактурних) матеріалів [53].

Звичайно, щоб створити річ в стилі печворк, потрібно чимало праці і часу (як, втім, і для будь-якого іншого рукоділля). Підбирати клапті бажано однакового розміру, при цьому бажано, щоб в цьому калейдоскопі різних кольорів і фактур все ж був домінуючий колір або відтінок. Зшити з клаптів можна, в принципі, будь-яку річ – будь то сукня, спідниця, жакет або блуза. Крім розрізаної на шматки старого одягу, можна використовувати і нову тканину (зараз у багатьох магазинах, де продаються товари для рукоділля, можна купити спеціальні тканини для печворку – з різноманітними принтами і самих різних кольорів). Або купити вже готову тканину з малюнком в стилі печворк [54].

Стиль печворк в сучасній модному одязі (колекція Etro), як правило, одяг, виконана в техніці печворк, відноситься до етнічного стилю і до стилю бохо. І той, і інший зараз надзвичайно популярні. Багато світових будинку

моди демонструють у своїх колекціях «клаптикову» одяг. Так, один з найяскравіших прикладів – осінньо-зимова колекція бренду Etro.

У своїй колекції Вероніка Етро, креативний директор будинку моди, зробила ставку на теплу палітру: в ній переважали золото, беж, тютюново-сірий, різні відтінки коричневого кольору – затишна колірна гамма, яка дарує відчуття дому, стабільності і безпеки. Дизайнер, в пошуках нових ідей для своєї колекції в стилі печворк, звернула погляд на розкіш інтер'єрного декору і, надихнувшись унікальними орнаментами килимів, шпалер і гобеленів, створила справжні головоломки, з'єднавши воєдино шовк і шкіру, замшу і оксамит, вміло підібравши тканини з ретельно опрацьованими принтами, завдяки чому вони придбали 3D-ефект [49].

Щоб не відволікати увагу від одержані «мозаїк» з безлічі різних матеріалів, дизайнер вибрала прості і «чисті» силуети: туніки і брюки – вільного крою, вовняні пальто-халати, прямі жакети, сукні-футляри і довгі в підлогу сукні-колони, злегка спідниці.

Висновки до розділу 1

Отже, історія виникнення тканини невідривно пов'язана з етапами розвитку людства. Тканини – це найкорисніший винахід людства. Стильний одяг та аксесуари, красива постільна білизна, предмети інтер'єру, елементи декору – все це виготовляється з тканого полотна. На сьогоднішній день існує багато видів і типів тканини, які відрізняються між собою складом ниток, художністю дизайну і способом плетіння. Спочатку одяг виготовляли з одноколірної лляного або бавовняного полотна. Протягом століть забарвлення тканин ставали все різноманітніше. Серед традиційних видів рукоділля, все більшої популярності набуває клаптикове шиття. Мистецтво клаптикового шиття можна порівняти з живописом. Адже в нашому випадку фарби замінює тканина, а пензель – голка з ниткою. Різноманітність виготовлених виробів у

означеній техніці вражає яскравістю кольорів, розмаїттям створених малюнків, функціональним призначенням робіт тощо.

РОЗДІЛ 2

ОЗДОБЛЕННЯ ТЕКСТИЛЮ

2.1. Декоративне оздоблення текстилю

В практиці моделювання одягу використовують різноманітне оздоблення, яке не лише прикрашає виріб, але й посилює і збагачує його композицію. Оздоблення використовують для різних цілей:

- акцентування форми виробу чи його частин;
- членування форми на частини;
- об'єднання частин форми або декількох самостійних форм;
- організації зорового руху в певному напрямку на поверхні форми.

Оздоблення здійснюється хутром, шкірою, трикотажем, замшею, оксамитом, мереживом, декоративною тканиною. Часто вироби декорують друкованим малюнком

Одні види оздоблення мають декоративне і конструктивне значення, інші – декоративне і утилітарне значення. Всі матеріали і форми оздоблення можна поділити на сім груп.

До оздоблення першої групи відноситься оздоблення, яке можна отримати в результаті виконання різноманітних швів: всіх видів рельєфних швів; складок; буф; драпірування; зборок; плісе; гофре; фалди; оздоблюючи строчки [34].

Оздоблення першої групи мають широке розповсюдження в різноманітних видах одягу. Йому приділяється велика увага в процесі створення моделі, так як вони є засобом створення форми, членуванням її на частини і т.п. Вони нерозривно поєднані з конструкцією виробу і в значній мірі визначає кількість матеріалів, які необхідно витратити на їх виробництво [36].

Оздоблення цієї групи доволі лаконічні і порівняно стабільні. Вони мають не лише декоративне, конструктивне, але й утилітарне призначення.

Рельєфи – це конструктивні і декоративні лінії виробу. Вони можуть мати різноманітну конфігурацію. Розташовуючи по-різному рельєфи можна створити різноманітні зорові ілюзії щодо фігури і виробу. Так, вертикальні рельєфи по переду сукні, які розташовані ближче до центру, мають більшу декоративність і підкреслюють груди і стегна. Якщо переміщувати рельєфи до бокових швів – то створюється ілюзія спрощення фігури. Рельєфи з прямими і гострими кутами надають фігурі жорсткості [37].

Кокетк – це деталь або вузол горішньої частини переду або спинки, рукава, а також спідниці і штанів. Кокетка може бути настрочна, пришивна і відлітна. Вона може розташовуватися в верхній частині виробу від лінії плеча до лінії грудей, а також – в нижній частині на ділянці стегон від лінії талії до лінії стегон. Конфігурація лінії кокетки може бути різноманітною - від прямої до ломаної лінії.

Підріз – це прямолінійний або фігурний розріз від краю всередину деталі для досягнення об'ємних форм декоративних конструкцій зі складками, зборками, вшивними кантами.

Защип – це вузька застрочена складка 0,1 – 0,3 см завширшки або вузький виточний рельєфний шов. На тонких тканинах защипи застрочують шириною 0,1 – 0,2 см. Їх розташовують групами з однаковою відстанню одна від одної. Сьогодні в одязі найчастіше використовують дрібні складочки та защипи, які розташовуються, як правило, на кокетках, вставках, комірах, кишенях і манжетах. Складки і защипи можуть мати різний напрямок, можуть бути однаковими або різними за шириною, заповнювати весь простір деталі, або розташовуватися групами. Іноді групи дрібних складочок розташовують на деякій відстані одна від одної. Складки і защипи сьогодні можна розташовувати в будь-якому напрямі. Як правило, спочатку виконують застрочування або запрасування дрібних складочок і складок-зашипів, а потім викроюють саму деталь [38].

Оздоблююча строчка – це строчка, яка підкреслює край деталі і шва, роблячи їх більш помітними. Вона, також, закріплює їх і забезпечує збереження форми.

Нитки, що застосовуються для виконання оздоблювальної машинної строчки, можуть бути ідентичними або контрастними до кольору тканини. Оздоблюючи строчки надають виробу чіткості і стрункості.

Складки – збагачують форму виробу, забезпечують вільність руху. Є досить не дорогим, але одночасно модним і привабливим видом збагачення площинної поверхні текстильних матеріалів сьогодні. Вони бувають односторонні, зустрічні, бантові і віялоподібні. Односторонні складки - це складки з одним згином, що закладені з лицьового боку як правило в одну сторону. Край таких складок може бути відлітним, а також настрочений оздоблювальною строчкою [29].

Драпірування – це спосіб отримання форми за допомогою групи м'яких незапрасованих складок з їх наступним закріпленням. Драпірування утворюють вільно лежачі або спадаючі складки різноманітні за характером, що надають виробу м'якої форми. Вони можуть виконуватися безпосередньо на основній деталі, або робитися на накладних деталях. Для отримання драпірувань використовують прийоми моделювання другого й третього виду. Тканини краще драпіруються, коли розкроєні під кутом 45 градусів. Для стійкості форми деталі з драпіруванням часто роблять на підкладці [1].

Зборки – надають виробу м'якої форми. Для виробів, що виконані в фольклорному стилі характерним є використання великої кількості різноманітних зборок. Вони, як правило, розташовуються по лінії горловини, окату і низу рукавів, лінії кокетки, як і в народному одязі.

Буфи (фр. bouffer) – це функціонально-декоративний елемент одягу у вигляді ділянок деталей різної форми, стягнутих складками, зборками за певною схемою для отримання об'ємної форми або для оздоблення і надають виробу м'якої форми. Буфи – це достойне оздоблення будь-якої речі. Випукла поверхня з чітким рисунком надає виробу святкового, урочистого вигляду.

Для виконання такого роду робіт необхідно традиційно однотонна тканина. Особливо добре виглядають буфи на атласних і бархатних поверхнях. В якості вишивальних ниток використовуються нитки різноманітної товщини та шнури. Ця декоративна техніка, яка прийшла до нас з народного одягу, в якому вона традиційно виконувалася на білизні, дитячому і жіночому одязі [3].

Буфи на відміну від зборок виконуються не по краю деталей, а на самій деталі. Такий вид оздоблення несе не лише декоративне але й конструктивне навантаження. Буфи можуть одночасно замінювати виточки по лінії плеча, талії, а також по низу рукава (тоді вони мають вигляд манжети). По способу виготовлення розрізняють буфи звичайні, з шнуром і «вафельні». Буфи можна виконувати традиційним ручним способом і з використанням машинних строчок.

Буфи звичайні ручні виконуються з виворітної сторони по згинам тканини стібками через край з інтервалом 0,5 – 0,7см. Машинні буфи виконуються по наміченим лініям по лицьовій стороні виробу за допомогою трохи послабленої верхньої нитки або з використанням нитки «спандекс». При виконанні буфа без використання розтяжної нитки, необхідна їх фіксація за допомогою підкладки.

Для буфу зі шнуром деталь прострочують с лицьовій стороні по наміченим лініям, підклавши знизу смужку тканини, а потім втягують шнур, збирають тканини в зборки, а кінці шнура закріплюють.

Для «вафельних» буф на лицьовій стороні деталі наносять вертикальні і горизонтальні лінії на відстані 1,0 – 1,5 см одна від одної, або тільки намічають точки їх перетину [2,6].

Плісе – це дрібні паралельні складки на тканині, отримані шляхом спеціальної термічної обробки часто з використанням хімічних речовин і спеціальних шаблонів. Плісировка – це одна з давніх технологій. Історія її розвитку налічує декілька століть, а вона і сьогодні виглядає неймовірно сучасним елементом декору. Історики надають різні версії того, хто ж першим використав запаровані дрібні складочки в своєму одязі. З одного боку, древні

греки ще в IV ст. до н. е. з задоволенням одягалися в просторі полотняні сукні з довгими і дрібними складками. Їх запрасовували, як стверджують спеціалісти, за допомогою металевого розпеченого прута [11].

В той же час відомо, що плісировка широко використовувалася в одязі жителів Древнього Єгипту за півтори-дві тисячі років до нашої ери, а це дуже великий досвід. Єгиптяни досягли неймовірної майстерності в обробці тканин. Їх в основному піддавали різноманітним обробкам, створюючи багаточисленні плісировки (в тому числі і різноманітні за шириною) в будь-яких несподіваних місцях. До того ж єгиптяни взагалі були налаштовані драпірувати всі види одягу. При цьому драпірування розташовували спереду, а спинка залишалася гладкою. Використання плісировок в цьому випадку було доречним. В пізній період існування Древнього Єгипту одяг став багат шаровим і більш об'ємним. Це відбувалося за рахунок того, що стало модним одягати одночасно декілька предметів одягу [19].

При цьому силует став пірамідальним, сильно розширеним до низу якраз за рахунок того, що всі шари одягу шилися з використанням плісировок.

Сучасні дизайнери одягу таких радикальних варіантів не пропонують. І все ж таки, якщо придивитися до сучасних варіантів всіх видів одягу можна помітити єгипетські мотиви. Древня єгипетська плісировка з'являється сьогодні в найбільш неймовірних місцях. Тут шовкові і атласні сукні в стилі ампір з високою талією прикрашені плісировкою на широких бретелях, на укорочених ліфах, на кокетках. При цьому запрасовані складочки розташовані не тільки традиційним способом – вертикально, а й по діагоналі, і навіть горизонтально. Сьогодні модельєри використовують плісировку лише на другому-третьому ярусі багатоярусних спідниць. Ще більш цікавий варіант, коли плісированими стають не самі спідниці, а оборочки які їх прикрашають. Тут вже можна отримати просто фантастичні об'єми [14].

Плісированими сьогодні можуть бути рукава (причому як ті що вільно падають на зап'ястках, так і зібрані по низу), відлітна кокетка, пілочка блузки, навіть відкрита накидка. Як виявилось, плісировка прекрасно виглядає не

лише на щільних тканинах, а й на тих що добре драпіруються, а саме на тканинах типу атлас, шифон, маркізет, крепдешин. Навіть напівпрозора сітка, тюль можуть бути заглажені дрібними складочками. Більш того, саме тонкі тканини дають можливість носити плісировку жінкам великих розмірів. Вони, як не дивно приховують деякі недоліки фігури, а спеціальна обробка речей с дуже дрібною плісировкою створює ефект, схожий на ефект стрейч, при якому тканина доволі щільно облягає фігуру в найбільш ефектних місцях [17].

Плісировка добра ще тим, що вона зберігає настрій на святковість, є універсальним інструментом для моделювання будь-яких видів одягу - для повсякденного побуту, для відпочинку, для урочистих подій, для романтичного побачення. Більш того, вона є сьогодні декором для будь-якого віку, так як добре виглядає і в молодіжних топах, і в довгих вечірніх сукнях.

Сучасні моделі жіночого одягу, в яких використано плісе [37].

Гофре – це дрібні, жорстко поставлені на ребро складки на тканині, які утворюють на матеріалі суцільну ребристу поверхню і отримані шляхом спеціальної термічної обробки з використанням спеціальних шаблонів виготовлення гофре

До другої групи оздоблення відносять оздоблення деталями, які виконують з основної або оздоблюючої тканини: шлярки (оборки), рюші, волани, бейки, канти, окантовувальні шви, рулики, стрічки, галстуки хомутики, клапани кокільє, жабо.

Оздоблення, які відносяться до другої групи, створюють ілюзію руху на поверхні виробу (шлярки, волани, рюші), виділяють форму (кант, окантовка, бейка). Деякі види такого оздоблення мають декоративне і утилітарне призначення, так як скріплюють краї деталей. Оздоблення цієї групи широко використовується в жіночому, а особливо, в дитячому одязі. Також таке оздоблення впливає на конфігурацію і розмір основних деталей, і широко використовується при виробництві одягу на одній конструктивній основі [19].

Шлярки, волани, рюші виготовляють з основної, оздоблювальної тканини і мережива. Вони можуть або гармоніювати з кольором основної

тканини виробу, або мати контрастне забарвлення. Оборки, волани і рюші найчастіше розташовуються в місцях традиційних для народного одягу, а саме по краям деталей, по лінії горловини і застібки. Однак сьогодні можна зустріти і нетипове розташування цих деталей, що розміщуються в різноманітних іноді несиметричних підрізах, або настрочуються на деталі в різноманітних місцях, а шов прикривається будь-яким оздобленням.

Шлярка (оборка) - це деталь швейного виробу у смужки матеріалу, зібраного з одного боку в зборку або складку та з'єднаного зібраним краєм з виробом, для його оздоблення. Оборки викроюють під кутом 45° до нитки основи (рідше - в повздовжньому або в поперечному напрямі) ширина їх коливається від 5 до 30 см в залежності від моделі.

Волан - деталь швейного виробу для його оздоблення у вигляді широкої смужки матеріалу, з'єднаної з виробом краєм одного з повздовжніх боків, конструкція якої забезпечує утворення хвилястого краю. Волани на відміну від оборок виготовляються більш широкими і викроюються в основному по колу, для того щоб можна було отримати фалди [20].

Рюш - деталь швейного виробу для його оздоблення у вигляді смужки матеріалу з обробленими з двох, трьох або чотирьох боків та з утвореними зборками або складками посередині. Рюш відрізняється від оборки тим, що в ньому оброблюються не один а обидва зрізи. Його часто викроюють шириною 3,0-4,5см, а по довжині в 1,5 – 2,0 рази довшим за лінію пришивання. Рюші бувають прості і фасонні. Для простого рюшу викроюють смужку тканини під кутом 45° до ниток основи та утку або в поперечному напрямі нитці шириною 3,5 – 4,0 см

Бейка – деталь виробу для його оздоблення у вигляді одинарної або складеної вдвоє смужки матеріалу, яку вшивають поміж деталями або настрочують на них.

Кант – це оздоблююча деталь виробу у вигляді вузької смужки матеріалу, тасьми, вшиті у шов, або у вигляді широкої настроченої або пришитої смуги. Кантом виділяють краї деталей, також рельєфи і шви в

верхньому одязі та легкому платті. Кант повинен гармоніювати по фактурі та кольору з основною тканиною .

Рулик – це оздоблювальна деталь жіночого й дитячого легкого вбрання у вигляді шнура, зшитого з викроєної за косою ниткою смужки й вивернутого на лицьовий бік [12].

Бант – деталь виробу для його оздоблення у вигляді стрічки, зав'язаної в декілька петель.

Окантувальні шви – це обробка краю виробу або деталі смужкою оздоблювальних матеріалів або тасьми.

Краватка – деталь швейного виробу для його оздоблення у вигляді широкої стрічки. Зав'язаної вузлом під коміром, із вільно випущеними кінцями [7].

Хлястик – деталь швейного виробу для регулювання степеня його прилягання (або оздоблення).

Пата – деталь швейного виробу для його оздоблення, настрочена або вшита одним кінцем у шов, другим – може буди прикріплена до виробу гудзиком, кнопкою.

Клапан – деталь кишені для обробки горішньої лінії розрізу, яка є елементом оздоблення виробу.

Кокільє – це оздоблювальна деталь жіночої легкої сукні або блузки. Кокільє викроюється лише у вигляді овалу, круга, спіралеподібної деталі. Воно може бути одношаровим, двошаровим, або багат шаровим.

Жабо (від франц. Jabot – пташиний зоб) – це деталь швейного виробу з легкого матеріалу або мереживо для оздоблення його біля коміра із зборками або складками.

Ця оздоблююча деталь використовується в блузках, сукнях, чоловічих сорочок в вигляді оборки із зборками, воланами або складками, що виготовляється з легкої тканини чи мережива, та прикріплюється до горловини і спадає від горловини вниз до грудей. В деяких словниках «жабо» тлумачать, як комір чи галстук. Жабо вперше з'явилося в європейському костюмі в XVII

ст., як невід'ємна деталь білосніжної, обшитої мереживом чоловічої сорочки – ознака заможності. Жабо спадало до талії, пишною хвилею, виступами, або зборкою в срібну складку [11; 15].

Хоч на протязі наступних сторіч мода віддавала перевагу то одному, то другому по формі і розміру жабо, основні його типи склалися якраз в цей час. Росія запозичила жабо в XVIII ст. разом з сукнею західноєвропейського покрою. Жінки в часи правління Катерини II (1762 – 1796) перевдягались в сукні схожі на мундири та композольчики, які нагадували чоловічий одяг. Невід'ємним доповненням такого наряду була сорочка з жабо. І все-таки до 1840 року жабо залишалося переважно частиною чоловічого костюму.

Коли час комзолу і перук закінчилась і в чоловічу моду увійшли фраки, жабо стало суворішим і меншим об'ємним. Воно характерне тільки для штатського одягу. В першій третині XIX ст. чоловіки носили високі коміри і кілька галстуків одночасно, з-під яких в вирізі жилета було видно жабо.

В XVIII – першій половині XIX ст. для чоловічого костюму жабо шили з тканини сорочки і прикрашали мереживом різної ширини. І лише з середини XIX ст. жабо з'явилося і в жіночій моді, але не для того, щоб захвати застібку на блузці (до початку XX ст. блузки і сукні застібались тільки ззаду; застібка спереду з'явилася біля 1880 року), а виключно для створення декоративного ефекту [16].

Вже в другій половині XIX ст. жабо могло бути не тільки в тон або з тієї ж тканини, що і сама сукня, але і контрастного з нею кольору або малюнку, з багаточисленним оздобленням по краю – рюшами, бейкою, мереживом. В другій половині XIX ст. жабо практично зникло з чоловічого одягу. В жіночій та дитячому одязі жабо зберігається і по нині. Жабо найчастіше сьогодні викроюється з деталей різної конфігурації і виготовляється зі складками, зборкою або рюшем. Кокільє і жабо – оздоблення переважно святкового костюма. Призбирані, пишні, легкі й ефірні – вони найчастіше білосніжні [22].

Цей вид оздоблення використовують, звичайно, у поєднанні з такими дорогими «вечірніми» тканинами, як оксамит, важкий шовк, парча, тонка

шерсть, ніжне мереживо. Вони можуть бути знімними або пришивними, з оздоблювальної однотонної або у вибивний рисунок тканини, а також із тканини виробу. Відлітний край кокілье і жабо можна обробити вузьким мереживом, невеликою вишивкою або швом зігзаг, кольоровою ниткою. Нарядний вигляд мають кокілье і жабо з мереживного тюлю.

До третьої групи оздоблення відноситься оздоблення спеціальними оздоблюючими матеріалами: мереживо; тасьма; шнур; сутаж; бахрома; стрічки; квіти.

Помпон – деталь виробу у вигляді кульки для його оздоблення. Тасьму застосовують в костюмах, літніх сукнях та дитячих виробах. Нею оформлюють лінію горловини, низ рукавів, низ спідниці, лінії застібок та кишень, лінії кокеток. Найпростіший спосіб отримати узор – викласти його з готової тасьми. У західній літературі цей вид робіт називають «стрічковим» мереживом і включають в розділ голкового мережива. Таким узором можна обробити комір, манжети, вставку, рукав, безрукавку, серветку.

До четвертої групи оздоблення відноситься оздоблення фурнітурою та прикрасами: гудзики; пряжки; декоративні кнопки; блочки; хольнітени; застібки «блискавки» [24].

Оздоблення четвертої групи – фурнітура – є елементом застібки і виконує важливу утилітарну роль, бо від неї залежить зручність користування одягом. Крім того фурнітура і прикраси виконують і декоративну роль, особливо це стосується повсякденного одягу.

Фурнітура – це допоміжні вироби для декоративного оформлення, застібання, замкнення, прикріплення, зміцнювання та зручності експлуатації шкіряно-галантерейних, текстильно-галантерейних, швейних виробів і взуття.

Прикраса (фурнітура) – це виріб для декоративного оформлення шкіряно-галантерейних, текстильно-галантерейних, швейних виробів і взуття.

Гудзик – це засіб для з'єднання елементів виробу петлею. Розрізняють гудзики з отворами, гудзики вушкові, гудзики з клямерами (шипамі). Від правильності розташування гудзиків, їх ритму залежить чіткість

композиційного рішення. В історії моди спостерігається періодичне захоплення різними комбінуваннями матеріалу, кольору і фактури гудзиків з тканиною [33].

Пряжка – це засіб, для з'єднання елементів виробу паском. Пряжка з'явилася, як функціональний елемент вже в латинську епоху і виготовлялася з бронзи або благородних металів, прикрашалася різноманітним гравіруванням і чеканкою.

Форма її мала лише декілька різновидів. Зазвичай вона складалася з стрижня і рамки, яка могла бути чотирьохкутною, круглою або овальною. До XIII – XIV ст.. відносяться пряжки срібні з пластичним декором, з чернью і емаллю. Пізня готика надавала перевагу пряжкам з тонким ажурним узором з рослинним рисунком. В останній час пряжка дещо втратила своє значення. В XX ст.. декоративні пояси з найрізноманітнішими пряжками стала використовувати висока мода [28].

Кнопка (фурнітура) – це засіб пружної дії.

Блочок (фурнітура) – це фасона втулка для зміцнення країв отворів шкіряно-галантерейних, швейних виробів і взуття.

Люверс – фасона втулка з шайбою, для зміцнення країв отворів шкіряно-галантерейних та швейних виробів. Цей вид фурнітури призначений для протягування шнурів, поясів та ін.

Гачок (фурнітура), декоративні гачки – пластикові або металеві – застосовують як оздоблення. Прості гачки і кнопки різноманітного розміру в основному застосовують в потаємних застібках.

Хольнітен (складена заклепка) – це виріб для нерозрізного з'єднання деталей експлуатації шкіряно-галантерейних, текстильно-галантерейних, швейних виробів і взуття, що складається з порожньої заклепки та головки, яка являє собою втулку з кришкою.

Застібка-блискавка – це застібка з двох текстильних стрічок, на яких закріплено металеві чи пластмасові лапки, що з'єднуються між собою під час просування замка. Розрізняють спіральну і меандрову застібку-блискавку.

Блискавка виконує роль застіжки, але часом вона одночасно є і оздобленням. Застосовують блискавки в основному в спортивному, виробничому та дитячому одязі по лініям застіжки кишень, ліфа, рукавів в штанах, спідницях, комбінезонах т.п. Блискавка, що використовується в якості оздоблення може бути металевою або пластиковою. Колір її контрастує або гармоніює з основним кольором виробу [31].

До п'ятої групи оздоблення відноситься оздоблення: вишивка, аплікація, емблема.

Дуже популярними в якості декору є вишивки, особливо бісером і камінням, аплікації та емблеми, особливо це стосується дуже відомих брендів та дизайнерів.

Виникнення вишивання, одного з наймасовіших видів народного мистецтва, відноситься до епохи первісної культури і пов'язане з появою першого стібка при шитті одягу з шкур тварин. Вишивкою називається прикрас виробів з різних матеріалів орнаментальним узором або сюжетним зображенням виконуваними нитками і іншими матеріалами вручну за допомогою голки або машинним способом. Матеріалом для вишивки в різний час служили жили тварин, натуральні або забарвлені нитки льону, конопель, бавовни, шовку, шерсті, волосся, а також перли і коштовні камені, намиста і бісер, лелітки, черепашки, золоті і мідні бляшки, монети.

Вишивка тісно пов'язана з побутом, працею, природою і, таким чином, завжди відображала художні смаки і уявлення, виявляла національну своєрідність і майстерність кожного народу. Виникнувши в глибокій старовині, мистецтво декоративної вишивки впродовж багатьох століть зберігається у вбранні житла, одягу і різних предметів вжитку [21].

Високої досконалості розкішні вишивки досягли вже в стародавніх цивілізаціях древнього Сходу, де вони застосовувалися для прикраси одягу правителів і жерців, а також палацових і храмових завіс, колісниць знаті. Вишивка є одним з найдавніших і дуже поширених способів прикраси тканини. Шматок тканини, нитки, голка – ось весь нескладний матеріал для

вишивання, настільки портативний, що кожна любителька рукоділля може завжди мати його при собі.

На відміну від тканинних і плетених узорів малюнки вишивок наносяться на готову вже поверхню тканини, так само як живопис і набійка фарбами, відрізняючись від останніх тільки матеріалом і технікою виконання. Узори вишивок виконуються крупними і дрібними стібками, поєднання яких утворюють так звані вишивальні шви. Способи вишивання і матеріали дуже різноманітні. Вишивають льняними, шовковими, шерстяними, позолоченими і срібними нитками, часто використовуючи бісер, перли, коштовні камені, металеві пластинки різної форми, кольорові і дзеркальні скельця, шнур і так далі [18].

Фоном для вишивання служать льняні, шерстяні, шовкові, бавовняні тканини, а також шкіра, пергамент і інші матеріали. Нитки для вишивання уживаються різної товщини, що дає можливість вишивальникові різноманітити узор вишивки не лише швом, забарвленням, але і рельєфом. Вишивкою інколи доповнюють тканий або набивний узор, щоб підкреслити ті або інші його частини або контур малюнка. Але найчастіше вишивка застосовується як самостійна прикраса тканини.

Сьогодні збереглися мало вишивок, що мають художнє значення, за винятком народних вишивок, серед яких дійсно зустрічаються прекрасні зразки. Декоративна вишивка – по-селянськи яскрава і кольорова або елегантна однотонна – найбільш простий і швидкий спосіб надати улюбленим речам ультрамодний вигляд.

2.2. Українська народна вишивка

Українська народна вишивка є одним з найбільш поширених і доступних видів народної художньої творчості. Вона удосконалювалась на протязі багатьох століть і до нас дійшла у вигляді чудових різноманітних орнаментів, швів, якими вони виконані, цікавих кольорових поєднань ниток.

Старовинна народна вишивка вражає нас простотою і лаконічністю, різноманітністю і художньою майстерністю [42].

З глибокої давнини ручною вишивкою оформляли різноманітні вироби, необхідні людям в побуті. Популярна вишивка і сьогодні. Красиві і оригінальні сучасні вироби, оформлені українською народною вишивкою: серветки, скатертини, рушники, блузки, чоловічі сорочки та інші моделі одягу.

Для оздоблення одягу використовували різні орнаменти, але переважав геометричний, рослинний, рослинно – геометризований, зооморфний, геральдичний та інші, які виконували і роль оберега. Саме тому були чітко визначені місця їхнього розміщення: плече, середня частина руки, зап'ясток, біля шиї, спина, груди, поділ сорочки тощо. Вишивка в цих місцях немов би захищала людину від злої сили. В орнаменти закладалися символи вічного руху, дерева життя, відродження, зораного і засіяного поля, родючості, тобто все те, що було тісно пов'язане з життям народу. Старовинні техніки вишивки: низь, занизування, штапівка, гладь, хрестик, мережки, та багато інших [23].

В сучасній українській вишивці поступово змінюються колорит і шви, якими виконані візерунки. Традиційні орнаменти збагачуються новими елементами і цікавими композиційними рішеннями. Оформлюючи вироби за народними мотивами, сучасні майстри зберігають багатовікові традиції народної вишивки, використовують кольорові рішення, орнаменти, техніку виконання, характерні для окремих областей України. Створюючи візерунки для вишивки, художники в усі часи зверталися до природи, але не просто копіювали її, а переробляли, стилізували, спрощували, зберігаючи найхарактерніше.

В українській народній вишивці зустрічаються рослинні, геометричні, рослинно-геометричні орнаменти, орнаменти з зображенням тварин і т. д. (Дод. Б). Рослинні орнаменти складаються з стилізованих (спрощених) квітів, листків, пуп'янків. Геометричні орнаменти складаються з різноманітних геометричних фігур: трикутників, ромбів, квадратів, зірок і ін. Рослинно-

геометричні орнаменти складаються з геометризованих, спрощених квітів, листків і т. д. [40].

Узори: геометричних елементів в українській вишивці (ялинка, ромби, кола, хрести, хвилясті лінії води, геометричний меандр, горизонтальні знаки землі):

- зображення тварин: кінь;
- зображення птахів: голуби, журавлі, качки, півні;
- зображення рослин (дерево життя — верба, дуб, явір та ін.; листя, плоди, «гарбузові листя», «хмелик»);
- зображення квітів: «барвінок», лілея, троянда (рожа);
- зображення людей із ромбоподібними тулубами, хрестоподібними головами;
- зображення комах: «зозулька», «бджілка», «павучок».

В Україні налічувалось близько 100 видів і технічних прийомів вишивання (гладь, хрестик, низь, мереження, бігунець, плетіння тощо).

Композиційне вирішення української вишивки відзначається безмежною фантазією, колоритом. І все ж переважає стрічкова, букетна і вазонна композиції. Відповідно до етнографічних особливостей вишиванки виявляють чимало регіональних відмінностей. Притому, українські вишиванки мають один спільний для всіх земель стиль, так що їх неважко розпізнати серед вишиванок інших народів – слов'янських і неслов'янських. Архаїчні зразки, звичайно одного кольору, відомі були на Поліссі, Волині й Бойківщині.

Строго геометрична низь поширена на Гуцульщині, Поділлі, Полтавщині.

Сильно стилізовані рослинні мотиви властиві для Побужжя, Волині, Поділля, Буковини. Більше рослинного характеру, з натуралістичним і мальовничим трактуванням вишиванки Київщини і особливо Полтавщини.

Мережка і загалом ажурні вишиванки відомі на Полтавщині, середньому Поділлі й Покутті.

Кольори української вишиванки загалом відомі в обмеженій кількості й гармонійних сполуках. Найбільше уживані чорна і червона барва або чорна, червоногаряча і жовта. Часами долучають також зелену й синю. Рідко вживаються срібна, золота і сіра нитки. Взагалі багатство барв збільшується з півночі на південь [21].

Мотиви. Спеціальні мотиви вживалися для чоловічих сорочок, інші – для жіночих і дитячих. Різні мотиви для людей старших і молодших. Відмінні мотиви і барви для рушників та обрусів, для речей буденних, весільних і жалобних [23].

Вишивка – це не тільки майстерне творіння золотих рук народних умільців, а й скарбниця вірувань, звичаїв, обрядів, духовних прагнень, інтелекту українського народу. Численні орнаментальні зображення тварин, птахів, рослин, дерев, квітів стверджують, що наші предки обожнювали їх, опоетизовували природу не лише у фольклорі, а й у декоративному мистецтві. Наприклад, рушники з вишитими зображеннями голубів, півнів, коней, хрестиків тощо були своєрідними оберегами, що захищали людину від злих сил [18].

Вагоме значення мала й кольорова семантика (червоний – любов, жага, світло, боротьба; чорний – смуток, нещастя, горе, смерть; зелений – весна, буяння, оновлення, життя тощо). Солярні знаки, схематичні фігури Сонця, Березині, Дерева життя, вишиті на тканині, є ще одним свідченням глибокої шаноби наших пращурів до Сонця, Матері, як могутніх, святих, життєдайних першооснов усього суцього. Крім того, вишивання як національна традиція сприяло формуванню у дівчат і жінок терпіння, відчуття краси. Дівчина мала вишивати милому сорочку, хустину, весільні рушники. Вишитий своїми руками одяг був одним із головних показників працьовитості юнки. Вишивка

сьогодні живе, розвивається, збагачується новими аспектами. Сьогоднішня українська вишивка – результат унікальної духовно-матеріальної еволюції нашого народу. Впродовж багатьох століть в українській вишивці знаходять відображення думки і настрої людини, краса докільця, її мрійливі сподівання на кращу добру долю, людські вірування, оберегова символіка речей, позначених доторком голки з ниткою [41].

Способи вишивання:

Найбільш поширеними способами вишивання були такі:

- мережка – витягування ниток;
- вирізування, яке поєднували з настилуванням;
- настилування (гладь).

Спеціальне настилування, яке було поширене в козацькій добі, тобто вишивання шовком однієї барви з додаванням золотої нитки. Барви були зелені або червоні, іноді чорна.

Низь – вишивання чорними або червоними нитками з додаванням інших кольорів.

Хрестик – т поширився в кін. 19 ст. – на поч 20 ст.

Шви українських вишивок діляться на основні і доповнюючі. Основні шви в свою чергу діляться на рахівні і декоративні. Рахівними називаються такі шви, для виконання кожного стібка яких необхідно рахувати нитки тканини. Рахівними швами виконуються геометричні або рослинно-геометричні орнаменти. До рахівних швів відносяться: пряма гладь, коса гладь, занизування, набір, хрестик, зерновий вивід, виколювання, вирізування, різноманітні види мережок. Різноманітність орнаментів одержується поєднанням декількох видів швів в одному узорі [47].

В декоративних швах (їх ще називають «вільними») стібки вишивки виконують по мальованому контуру візерунку. Отже, до декоративних

відносяться шви: строчка, стебельний шов, ланцюжок або тамбурний шов, а також гладевий шов качалочки, яким виконують геометричні орнаменти. До доповнюючих швів відносяться: краєві шви, якими оформляються краї серветок, рушників; поєднувальні шви, якими можна з'єднувати окремі деталі таких виробів, як блузки, плаття, спідниці та ін.; зубцювання – шви, якими оформляють краї манжетів, рукавів, комірців в виробах [16].

Сьогодні вишивка, яка використовується для створення сучасних жіночих блузок і суконь, може бути ручною та машинною, виробленою нитками, а також бісером, паєтками, стразами. Вона може відповідати кольору тканини, або бути контрастною кольору.

Сучасна вишивка – це вироби підприємств художньої промисловості. Вони розміщені у Львові та інших містах, де у співдружності з художниками-професіоналами, яких готує, наприклад, Львівська національна академія мистецтв, працюють художники-майстри, котрі отримали професійну підготовку у відповідних закладах, наприклад, Львівському, Вижницькому, Косівському Крелевецькому, Решетилівському художніх коледжах та училищах. Гаптуванням займаються в системі різноманітних товариств, переважно жіночих. Тут ретельно ставляться до давніх традиційних зразків, мотивів та прийомів вишивання. Це найбільш активні учасники різноманітних виставок. Гаптування займає все більше місця у виготовленні нової державної атрибутики, в інтер'єрах відновлюваних і новостворюваних храмів, моделюванні костюмів для ансамблів, індивідуальних роботах тощо. Українська вишивка сьогодні складне, багатогранне явище, що розвивається в сфері традиційно-побутового, самодіяльного мистецтва та творчості художників-професіоналів [42].

У відомих осередках вишивання таких, як Косів, Клембівка, Полтава, Черкаси, Львів та інші, створені підприємства художніх промислів, що відроджують і далі розвивають класичні надбання кожного мистецького регіону. Вишивка один з масових і найбільш улюблених видів народного мистецтва. Вона є складовою частиною народного костюма, активно

використовується в сучасному одязі, надаючи йому своєрідності і неповторності. Вишиті вироби органічно увійшли до побуту людей, прикрасили сучасний інтер'єр.

При використанні оздоблення існує лише одне правило: необхідно мати відчуття міри. Сучасне моделювання дозволяє використання різноманітних видів оздоблення. Іноді моделі дуже перевантаженні фактурою та оздобленням, але навіть це не завжди заважає дотримуватися відчуття міри, потрібно лише особливе композиційне чуття [42].

2.3 Аплікація, як елемент оздоблення

Аплікація (від латини – applicatio) накладання, пристосовування, приєднання до якоїсь поверхні.

Аплікація як технологія пройшла довгий шлях використання і збагатилася різними засобами фіксації(закріплення) на різних поверхнях (нитками на тканинах, клеями на твердих поверхнях тощо). Аплікацією буде називатись і готовий виріб, створений у такий чи інший спосіб [35].

Аплікація може бути: одноколірною, багатокольоровою, пласкою, об'ємною, декоративною, абстрактною, сюжетною тощо.

Існують такі види аплікації:

- предметна, сюжетна;
- одноколірна, багатоколірна;
- декоративна (орнаментальна);
- пласка, об'ємна;
- абстрактна;
- силуетна тощо.

Усі види аплікацій виконують на певній основі. Основа – це матеріал, на який накладають аплікацію. Матеріал для основи має бути більш щільним за фактурою, ніж деталі аплікації. Окремі елементи аплікації, залежно від матеріалу, можна пришивати (вручну чи на швейній машині) або приклеювати.

Предметна аплікація – це зображення окремих предметів.

Сюжетна аплікація відображає події, явища, складається з декількох різних фігур.

Декоративну аплікацію можна складати з геометричних і рослинних елементів та візерунків народного орнаменту [34].

Пласку аплікацію виконують вирізуванням деталей із тканини, шкіри та інших матеріалів і нашиванням або наклеюванням їх на основу.

В об'ємній аплікації пришивають чи приклеюють на основу тільки частини окремих елементів. Крім того, об'ємну аплікацію виготовляють, підкладаючи під деталі аплікації вату, синтепон, ватин, шматочки байки, фланелі тощо.

Абстрактна аплікація передбачає спрощене зображення загальної картини, позбавленої конкретності.

Силуетна аплікація полягає в зображенні певних силуетів людей, тварин, птахів, рослин, предметів.

Аплікації можуть бути простими і складними, тобто складатись із декількох або багатьох елементів. Аплікація може бути одношарова або багатошарова. В одношаровій аплікації зображення предметів та їх деталей нашивають або наклеюють на основу в один шар.

Багатошарову аплікацію виконують нашиванням або наклеюванням на фон зображень предметів та їх деталей у два-три шари.

Оздоблення аплікацією полягає в тому, що на матеріал накладають і пришивають (приклеюють) шматочки різнобарвної тканини. Аплікація на тканині за красою анітрохи не поступається вишивці, а по практичності значно перевершує її [46].

Аплікація підходить для нанесення на одяг, головні убори, предмети інтер'єру, аксесуари, сумки. В якості накладеного матеріалу для аплікації можуть бути використані шматочки різної тканини (сукно, драп, фетр, шовк, оксамит тощо), шкіра, замша. Якщо обрана тканина сипуча, під неї підкладають флізелін. В якості основи для накладеного матеріалу може служити будь-яка тканина. Необхідно, щоб аплікація за якістю і кольором була добре підібрана. Наприклад, по шерсті добре вишивати аплікації з оксамиту, креп-сатину на блискучу сторону [37].

Аплікація (кравецька) має давні корені та використання. Кравці та ткачі виготовляли смуги тканих, вишитих орнаментів, які нашивали на одяг. Техніка кравецької аплікації, наприклад, мала широке використання в добу еллінізму в Північному Єгипті. Модними були льняні туніки з нашитими тканими медальонами – аплікаціями. Сюжети медальонів були різні (зображення місцевих чи грецьких богів, диких звірів, рослинні, пізніше християнські мотиви) і виготовлялися в техніці, схожій на сучасний гобелен.

Аплікація широко використовує: фетр, шнури, хутро, бісер, окремі намистини-стрази-контрастні матеріали за кольором чи фактурою (вельвет, замша, шкірозамінники на джинсовій тканині) тощо.

Незвичні зразки аплікацій з використанням несподіваних матеріалів дали сучасні дизайнери в концертних сукнях та костюмах.

Аплікація не обов'язково має ткані матеріали. В якості накладених та зафіксованих частин можуть бути частини обробленої шкіри з хутром чи без нього, золоті пластини з орнаментами чи зображеннями, стародавні монети тощо. Техніку аплікацій з золотими пласинками широко використовували

скіфи. Саме завдяки непограбованим скіфським похованням можна відтворити тогочасний одяг та місця розташування золотих пластин на ньому [38].

Із матеріалів в Аплікації широко використовується: фетр, шнури, хутро, бісер, окремі намистини.

Отож, слово «фетр» походить від французького слова *feutre*. Спочатку так називалися сорти повсті, що виготовляються з тонкого пуху кроликів або кіз. У свою чергу повсть (від тюрк. *Ојлук* – покривало) – це щільний нетканий текстильний матеріал з валяної вовни. Виготовляється зазвичай у вигляді полотнищ, які мають різну товщину, залежно від призначення. Однак сучасні технології дозволяють виробляти фетр як з натуральних, так і з штучних волокон. Фетр може бути:

- чисто вовняним, такий фетр коштує недешево і відрізняється м'якістю, особливо "жвавістю" і теплою;
- з додаванням синтетичних волокон;
- синтетичним.

Фетр знову в моді: намиста, брошки, браслети і шпильки для волосся, декор для меблів, килимки, диванні подушки, кашпо для квітів, підставки під гаряче, рамки для фотографій, модні сумки і предмети одягу від кутюр.

Ляне волокно складається з целюлози (приблизно 75%) і допоміжних речовин – води, лігніну, азотистих, жировоскових, та барвних речовин. Ляні волокна мають позитивними характеристиками за міцністю та гігієнічними властивості, їх використовують для виробництва літніх костюмних платтєвих тканин, білизняних тканин (постільної, столової, натільної білизни). Приблизно половину ляних тканин виробляють неоднорідними – з домішкою інших волокон (це в основному напівлляне білизняне полотно з бавовняною пряжею в основі). З ляних тонких волокон виготовляють також шнури,

парусини, пожежні рукави, взуттєві нитки, а з більш грубих волокон льону – більш грубі тканини: брезенти, парусини, мішечні й ін [47].

Характеристики волокон льону.

Подовження при розриві 2 –3%, відносне розривне навантаження вище, ніж у бавовни. Висока гігроскопічність – 12%. При цьому льон швидше від усіх текстильних волокон віддає і поглинає вологу. Завдяки наявності лігніну, лляна тканина має велику стійкість до дії погоди, світла, мікроорганізмів. Хімічні властивості практично такі ж, як у бавовни. Термостійкість 160 – 170 градусів. Негативні властивості аналогічні бавовні.

Асортимент лляних тканин:

По обсязі виробництва лляні тканина на порядок уступають бавовняним. На долю лляних тканин приходиться усього лише близько 6% загального обсягу виробництва різних тканин. Ці тканини мають величезне народногосподарське значення. Гігієнічні властивості льону унікальні, вони забезпечують збереження здоров'я і комфорт людини. Ця тканина незамінна для багатьох видів виробів технічного і побутового значення, завдяки високим естетичним властивостям і зносостійкості.

З лляних тканин здавна виготовляють постільну, натільну і столову білизну, тому що вони характеризуються високою стійкістю до прань, міцністю, вологовбиральними властивостями і сорбційною здатністю, стабільної повітря і паропроникністю. Завдяки своїй відмінній теплопровідності вони незамінні для пошиття літнього одягу, сорочок, платтів, блузок і інших виробів [41].

Мала електризованість, висока міцність, твердість, термостійкість, а також збереження перерахованих властивостей у процесі експлуатації зробили широким застосування лляних тканин і для виготовлення тарних, і технічних виробів.

По волокнистому складі лляні тканини підрозділяються на:

- чисто лляні (100% лляного волокна);
- лляні (не менш 92%);
- напівлляні (не менш 30% лляного волокна);

Найбільш цінними гігієнічними властивостями відрізняються чистолляні тканини.

Для виробництва лляних тканин застосовують звичайно лляну пряжу сухого чи мокрого способів прядіння з лінійною щільністю 33.5 – 280 текс.

80% загального обсягу виробництва лляних тканин складають напівлляні тканини.

За обробкою лляні тканини випускають вареними, суворими, кислованими (зі збереженням натурального кольору льону), білими, напівбілими, набивними, гладкофарбованими і строкатими. При використанні суміші волокон, що по-різному сприймають барвник (наприклад з лавсанового і лляних) можуть бути отримані тканини з меланжевим ефектом [41].

Висновки до розділу 2

Отже, всі види оздоблення мають декоративне і конструктивне значення, інші – декоративне і утилітарне значення. Всі матеріали і форми оздоблення можна поділити на окремі групи.

До оздоблення першої групи відноситься оздоблення, яке можна отримати в результаті виконання різноманітних швів. Оздоблення першої групи мають широке розповсюдження в різноманітних видах одягу. Йому приділяється велика увага в процесі створення моделі, так як вони є засобом створення форми, членуванням її на частини і т.п. Вони нерозривно поєднані

з конструкцією виробу і в значній мірі визначає кількість матеріалів, які необхідно витратити на їх виробництво.

Оздоблення цієї групи доволі лаконічні і порівняно стабільні. Вони мають не лише декоративне, конструктивне, але й утилітарне призначення.

Дуже популярними в якості декору є вишивки, особливо бісером і камінням, аплікації та емблеми, особливо це стосується дуже відомих брендів та дизайнерів.

Аплікація на тканині за красою анітрохи не поступається вишивці, а по практичності значно перевершує її. Аплікація підходить для нанесення на одяг, головні убори, предмети інтер'єру, аксесуари, сумки.

РОЗДІЛ 3. ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕКСТИЛЬНИХ ВИРОБІВ

3.1 Колір і фактура як засіб художньої виразності текстилю

Оптичними властивостями називають здібність текстильних матеріалів якісно та у кількісному визначенні змінювати світловий потік. Внаслідок дії на матеріали світлового потоку, виявляються такі їх властивості, як колір, блиск, прозорість, білизна. Оптичні властивості мають велике значення для оцінки зовнішнього виду матеріалу та естетичного сприймання одягу. Вони дозволяють підкреслювати, виявляти, або навпаки приховувати фактуру матеріалу, силует, конструктивні особливості виробу, об'ємність фігури і таке інше.

Колір також надає велику увагу на зовнішній вигляд тканини. На гладких тканинах кольору сприймаються більш яскравими і світлими, а на шорстких темнішими [39].

Колір – це зорове відчуття світла певного спектрального складу.

Людина, яка розглядає матеріал з боку падаючого потоку світла, сприймає світловий потік, який складається з відбитої та дифузійно-розсіяної частин. Саме це і викликає відчуття кольору.

Якщо матеріал рівномірно поглинає потік світлових випромінювань, викликається відчуття ахроматичного кольору: від білого до чорного, залежно від ступеня поглинання. При повному поглинанні - відчуття чорного кольору; при повному відбитті – відчуття білого кольору; при неповному поглинанні - відчуття різних відтінків сірого кольору [38].

При виборчому поглинанні дифузійно-розсіяний потік складається з випромінювань, які мають певну довжину хвиль. В даному випадку світловий потік, що сприймається, дає відчуття хроматичного кольору. Причому

випромінювання, різні за довжиною хвиль, викликають різні кольорові відчуття.

Характеристики кольору:

- кольоровий тон (відтінок) – це головна якісна характеристика, яка дозволяє встановити спільне між кольоровим відчуттям зразка матеріалу та основним кольором спектру. Кольоровий тон дозволяє визначати різні відтінки одного і того ж кольору;

- насиченість кольору – якісна характеристика, яка дозволяє розпізнавати два відчуття кольору, які мають однаковий кольоровий тон, але різну інтенсивність кольору;

- світлота – кількісна характеристика, яка показує ступень спільного між даним кольором та білим.

Всі кольори умовно поділяються на теплі та холодні. Теплі кольори: червоний, жовтий, оранжевий, жовто-зелений. Холодні кольори: блакитний, синій, фіолетовий.

Білий та теплі кольори – яскраві, вони добре виявляють фактуру матеріалу та конструктивні елементи одягу, підкреслюють об'ємність фігури. Швейні вироби, які виготовлені зі світлих матеріалів та матеріалів теплих тонів потребують більш ретельної обробки. Всі зовнішні дефекти більш помітні на таких виробках.

Темні та холодні кольори приховують фактуру поверхні, об'ємність матеріалу та фігури, конструктивні елементи. Це необхідно враховувати при виборі матеріалів, моделюванні та конструюванні одягу [40].

Сприймання кольору залежить від стану поверхні матеріалу та оптичних властивостей волокон, з яких він виготовлений:

- на прозорих волокнах колір сприймається більш насиченим;

- на гладкій, блискучій поверхні колір сприймається більш яскравим та світлим, ніж на нерівній поверхні;

- колір ворсових матеріалів сприймається більш насиченим, менш світлим [40].

При виготовленні текстильних матеріалів велике значення має оцінка кольорової відмінності з тону, насиченості та світлоти. Тобто встановлюють можливу різновідтінковість матеріалу. Кольорова відмінність виявляється також при контролі стійкості фарбування матеріалів до дії світла, вологи, миючих засобів, хімічних речовин, які знаходяться в атмосфері, тертя і таке інше.

Блиск – це здібність текстильного матеріалу відбивати світло, що падає на нього. Блиск залежить від ступеня гладкості поверхні, структури пряжі, будови та характеру оздоблення матеріалу. Блиск може бути бажаним або небажаним явищем залежно від призначення матеріалу. Для збільшення блиску при виготовленні матеріалу використовують волокна та нитки з гладкою поверхнею; переплетення з довгими перекриттями; застосовують такі види оздоблення, як мерсеризація, каландрування, «лаке» та інші. Для зниження блиску волокна обробляють двоокисом титану; використовують пряжу та нитки підвищеного кручення; переплетення з частим згинанням ниток та короткими перекриттями; такі оздоблення, як валяння, ворсування, крепірування та інші [41].

Зазначено, що вирішальна роль при оцінюванні споживачем естетичного вигляду текстильної дизайн-продукції належить сприйняттю кольору. Доведено, що вибір кольору забарвлення тканини залежить від фактури текстильного полотна, оскільки сприйняття кольору і форми (фактури поверхні) невід'ємні одне від одного. Оптичні властивості тканини залежать і від її будови, і від кольору незабарвленого волокна, оскільки колір готового виробу залежить від суми кольорів барвника і волокна. Показано, що

психологічний аспект сприйняття кольору текстильного полотна нерозривно пов'язаний із соціально-культурним й естетичним рівнем споживача текстильної дизайн-продукції [39].

Естетичні властивості тканини формують зовнішній вигляд тканини, який залежить від її фактури, кольору, блиску, малюнка, драпіруваності.

Під фактурою тканини розуміють характер її поверхні. Виділяють наступні типи фактур: рівна, гладка, шорстка, візерунково-рельєфна, войлокообразна, ворсова.

Блиск тканини залежить від її фактури, ступені гладкості поверхні волокон, характеру обробки і величини крутки складових ниток.

Драпірування – здатність тканини утворювати складки під дією власної маси. Вона залежить від жорсткості тканини.

Кожний окремо взятий колір або поєднання кольорів може сприйматися людиною по-різному, залежно від просторового розташування колірних плям, форми та фактури текстильного полотна, освітленості, настрою споживача та багатьох інших чинників. Встановлено, що для посилення художньої виразності фактури тканини можна виділити проектні підходи, засновані на використанні чергування ниток з різним складом сировини, на застосуванні ниток різної товщини, на численних варіантах переплетень і чергуванні видів опорядження (механічного, хімічного). Показано, що при зоровому сприйнятті рисунка на тканині істотного значення набуває відповідність її фактури колірному вирішенню [40].

Фактура – поверхня форми – створює зовнішній вид виробів і визначає його зоровий образ. Використання в одній моделі матеріалів різних фактур дає можливість підкреслити особливості кожної поверхні. Використовуються контрастні і нюансні сполучення фактур, в яких композиція побудована на витончених переходах однієї фактури в іншу. Для кінця 90-х років були характерні насиченість та перевантаження моделей об'ємними поверхнями. В цей час з'явилися нові, іноді парадоксальні сполучення, наприклад: легкі прозорі тканини поєднувалися зі шкірою, хутром, мохером. Ці ризиковані

сполучення раніше ніколи не застосовувалися при моделюванні одягу. Металізовані, з різним блиском тканини, трикотаж і інші матеріали переходять з святкового одягу у повсякденний.

Фактура насичується об'ємними доповненнями: ворс, вузли, букле, китиці, жгути – все це збільшує загальну масу виробу, в той час, як гладка поверхня надає виробам легкості, пластичності, зорво зменшує об'єм. Крім того, йде розвиток м'яких, гофрованих, плісированих та складчастих поверхонь.

Новим в моделюванні одягу є поєднання в одному виробі традиційних оздоблювань, рисунків тканин і активних насичених фактур поверхонь.

Сучасні рисунки тканин характеризуються великим різноманіттям: просторові в стилі «оп-арт»; космічні; лінійні (схеми і креслення); декоративні в «національному» стилі, наприклад, країн Латинської Америки; квіткові; ті, що імітують різні фактури; геометричні: клітинка, смужка, кола, квадрати, зиг-заги [7].

3.2. Властивості текстильних матеріалів

Важливою складовою роботи сучасного фахівця над проектованою формою одягу є його вміння передбачати поведінку текстильних матеріалів, максимально розкрити їх виразні якості і здібності.

Характер поведінки матеріалу залежить від безлічі чинників, які в сукупності визначають його пластику. Одні матеріали здатні зберігати задану форму костюма без додаткових технологічних прийомів, інші – створюють нестійку рухому форму, що постійно змінюється в процесі руху людини. Іншими словами, у великій мірі завдяки формоутворювальним властивостям швейних матеріалів створюється той або інший пластичний образ форми одягу, творчий пошук якого може ефективно здійснюватися шляхом ескізування наколюванням [14].

В теорії проектування костюма пластика матеріалу розглядається як художньо-естетичне поняття і означає його здатність утворювати ту або іншу

об'ємну форму виробу. Ця здатність визначається формоутворювальними властивостями матеріалу, які дозволяють забезпечити певну пластичну організацію форми одягу. Ці властивості залежать від ряду механічних, фізичних і ін. властивостей, а також від різних характеристик будови матеріалу, які розглядаються в даному випадку з погляду можливості їх визначення органолептичним способом [20].

В зв'язку з цим особливо важливими є наступні групи властивостей.

Геометричні властивості:

- ширина – відстань між краями матеріалу, яка визначається в напрямі, перпендикулярному ниткам основи – кількісний показник;
- товщина – відстань між самими виступаючими ділянками поверхні ниток на лицьовій і виворітній сторонах матеріалу. Коливається в широких межах: від 0,14 мм у дуже тонких платтянних до 3,5 мм у товстих пальтових тканинах. Даний показник оцінюється по такій градації: дуже тонкий (до 0,5 мм); тонкий (від 0,5 до 1,0 мм); середньої товщини (від 1,0 до 2,0 мм); товстий (понад 2,0 мм).

Фізичні властивості представлені однією характеристикою, що оцінюється без технічних засобів вимірювання за допомогою суб'єктивних відчуттів: маса матеріалу, якісні показники якої наступні: легкий, середньої тяжкості, важкий [25].

Механічні властивості визначаються також без технічних засобів вимірювання такими характеристиками вигину:

- жорсткість – здатність тканини чинити опір вигину, зміні форми; розрізняють матеріали підвищеної жорсткості, жорсткі;
- гнучкість є характеристикою, протилежною жорсткості; розрізняють матеріали гнучкі, дуже гнучкі;
- драпірування – це здатність матеріалу утворювати м'які округлі складки під дією власної маси; залежно від драпіруючої здатності розрізняють матеріали: добре, задовільно, погано що драпіруються;

- зминальність – здатність матеріалу утворювати зморшки і складки під дією вигину і стиснення; розрізняють матеріали: зминаючі, малозминаючі, незминаючі .

Естетичні властивості. Важливу роль в створенні пластичної форми одягу відіграє характер структури поверхні, тобто фактура матеріалу (від лат. *Factura* – обробка, будова), тобто його лицьова поверхня, одержана в результаті певної технологічної обробки тканини. Фактура створює зоровий образ виробу і виступає одним з основних джерел відчутної на дотик інформації. Саме фактура дає нам змогу відрізнити на чорно-білому відображенні води і метал, сніг і папір. Фактура – це характер поверхні матеріалу (ворс, вузли, букле, китиці, пір'я, джгути). Наприклад, тканини можуть бути гладкими або жорсткими, зернистими, блискучими, матовими [31].

Фактура сучасних матеріалів для одягу має широкий спектр варіантів. З одного боку – це гладкі поверхні, на яких елементи поверхні настільки малі, що їх майже не можливо розрізнити, з іншої – поверхні, на яких елементи фактури за своєю величиною сприймаються, як самостійні одиниці форми і кількість їх достатньо мала, так що всіх їх можна добре відрізнити. В такому випадку елементи фактури поверхні виступають вже, як елементи членування (рельєфна поверхня) [31].

Фактура матеріалів має велике значення для визначення ступеня об'ємності одягу, його маси, щільності. Поверхня матеріалів з ярко вираженою фактурою надає костюму об'єму і маси. Гладка поверхня навпаки надає легкості та зорво зменшує об'єм. Використання насичених фактурних поверхонь є модним прийомом при створенні сучасного костюму. При створенні швейного виробу вибір фактури поверхні – настільки ж важливе завдання, як і сам вибір тканини [31].

Недостатня увага до властивостей фактури, невдале поєднання різних матеріалів в одному виробі, часто призводить до роздрібленості і дисгармонії форми.

Залежно від характеру поверхні матеріалів умовно розрізняють наступні види фактури:

- гладка – тканини з рівною поверхнею і з чітким малюнком переплетення;
- жорстка – нерівна, вузликова, зерниста поверхня. Виділяють дрібнозернисті, грубозернисті поверхні;
- рельєфна фактура виходить при вживанні переплетень створюючих опухкий рельєфний візерунок, за рахунок використання ниток різної товщини, а також в результаті обробних операцій, які сприяють утворенню випуклого малюнка (жмуті, тиснення, гофре);
- повстяноподібна або валяна поверхня виходить в результаті механічної обробки (валяння) з метою її ущільнення. Характеризується тим, що повстяноподібний застил повністю закриває малюнок переплетення;
- ворсова фактура може бути створена в результаті начісування, ворсовим і петельним переплетеннями, а також шляхом приклеювання ворсу, який, як правило, знаходиться на лицьовій стороні.

Залежно від величини і кількості елементів фактури на одиницю площі, тканини мають різну за своєю виразністю поверхню. Слід враховувати, що великим малюнок фактури зменшує розміри поверхні; дрібний, навпаки – збільшує [29].

Крайніми межами у виразі фактури є:

- дуже великий елемент, а кількість цих елементів на одиницю площі невелика; тоді тканина сприймається як рельєфна (витравний оксамит);
- дуже дрібний елемент, а кількість цих елементів на одиницю площі велика; тоді тканина практично сприймається як гладка (тканини крепового переплетення).

Кожна фактура несе в собі ознаки певного емоційно-образного звучання. За силою дії на глядача розрізняють фактури пасивні, що мають майже

однорідну нейтральну поверхню з дуже дрібними елементами, і активні, мають складну рельєфну поверхню з великими елементами.

Активні фактури дуже декоративні і не потребують додаткової прикраси. Пасивні ж фактури є хорошим фоном для активних або для їх обробки [28].

Різні фактури по-різному взаємодіють з формою одягу. Так, наприклад:

- гладкі блискучі поверхні зорозво зменшують об'єм, додають м'якість формі;

- з яскраво вираженою рельєфністю (в широкий рубчик), буюккуючі навпаки, зорозво збільшують об'ємність, тяжкість форми одягу;

- тканини з довгим ворсом додає формі одягу округлість, узагальненість;

- завиткові хутра (каракуль) володіють властивістю додавати формі монолітність, цілісність, скульптурну чіткість, оскільки з'єднання окремих частин форми, завдяки посиленій фактурності матеріалу, зорозво не відчутні.

Оптичні властивості визначаються двома показниками.

Блиск матеріалу залежить від ступеня віддзеркалення світлового потоку.

Розрізняють матеріали:

- матові, коли світло від поверхні відображається у різних напрямках;

- блискучі, коли світло від поверхні відображається в одному напрямі;

- мерехтливі, коли світло від поверхні відображається в певному напрямі;

- дзеркальні, коли відбувається 100%-ве віддзеркалення світла від поверхні матеріалу.

Прозорість – здатність матеріалу пропускати проміння видимої частини спектру. Залежно від ступеня прозорості розрізняють: прозорі; напівпрозорі; непрозорі .

Текстильні властивості визначаються, перш за все, сприйняттям текстильних матеріалів на дотик, характером дотику – туше, яке має словесні

характеристики, що позначають стан відчуттів (приємне, неприємне, тепле, холодне і т. д) [12].

Наприклад:

- сухі – хрусткі, шарудять, папероподібні (органза, тафта, льон з шовком, поплін). дозволяють створювати стійкі форми з чіткими контурами, не дивлячись на те, що при їх використуванні виникають певні технологічні труднощі в процесі виготовлення виробів. Як правило, вони забарвлені в спокійні, пастельні тони. Ці особливості використовуються при створенні стриманих, чітких геометричних форм одягу повсякденного призначення, а також спеціального одягу;
- пружні (типу поліаміду) – створюють пишні легкі форми з складками, що стирчать. При використуванні прозорих тканин, такі форми виконуються з мінімальною кількістю швів, оскільки шви ускладнюють сприйняття виробу;
- рихлі – об'ємні, пористі, пухнасті (махрові, буклювали). Створюють форму м'яку, нестійку;
- маслянисті (типу креп-сатина) – володіють хорошою відбивною здатністю (завдяки сатиновому переплетенню) і драпірувальністю. З подібних тканин можливі ковзаючі форми, які підкреслюються грою відблисків;
- що ллються – струмуючі, мокрі, спадаючі. Вони чудово драпіруються і стискаються в джгут. Створюють текучі форми, змінні при русі фігури, але не «липнуть» до тіла [24].

3.3. Етапи створення текстильної мозаїки

Один з найбільш складних моментів у техніці клаптикового шиття – досягнення гармонійного, зваженого колірної рішення твору. Щоб подолати це утруднення, деякі початківці використовують коло кольорів. Останнім

часом існують спеціалізовані комп'ютерні програми, що дозволяють розрахувати гамму майбутнього виробу.

Тканину розрізають ножицями або різак-коліщатком на спеціальній підкладці (килимку) з розміткою, останній варіант зручний і забезпечує більшу точність крою. Універсальна лінійка з нанесеними лініями, розмірами та відмітками для виконання різних кутів дає можливість зробити розкрій тканини без попередньо заготовлених шаблонів [35].

Найбільш широко застосовують в клаптевому шитті бавовняні тканини. Вони дешеві, їх легко кроїти, не ковзають при шитті, тримають закладені вручну складки та є ідеальним матеріалом для початківців. Недоліки бавовняних тканин – линька та усадка при пранні. Льон легкий у шитті, менше сідає, міцний, це популярний матеріал для підкладок або тла. Ляні тканини сильно мнуться і їх важко прасувати.

Шовк завдяки своїй делікатній фактурі, природному блиску, яскравості фарб виглядає у виробках дуже вишукано. Однак він дає сильну усадку при пранні й дії високих температур, складний для кроїння та шиття, краї зрізів обсыпаються. Рідко в збірці клаптикового полотна використовують вовну, яка, проте має низку переваг: гігроскопічна, тепла тканина підходить для виготовлення покривал, подушок, одягу. Краї товстих вовняних тканин не обсыпаються, вироби з вовни відмінно зберігають форму. Шматочки вовни можна з'єднувати в стик за допомогою машинного шва «зигзаг». Штучні й сумішеві тканини виглядають ошатно, вони не мнуться і їх легко прати, однак здатні накопичувати вологу. Віскозні тканини складні для шиття: через рухому структуру полотна ковзає, до того ж сильно мнеться і сідає після прання, віскозу обов'язково треба крохмалити. Цікаво виглядають у виробках тканини (бавовна, шовк, льон), розписані або пофарбовані вручну [8].

Якщо виріб призначений для використання в побуті, необхідно провести декатирування тканини – намочити (випрати без використання мийних засобів), а потім висушити та відпрасувати. Якщо ж шиття буде виготовлене

лише з нової тканини й зберігатись в місці, захищеному від пилу (наприклад, під склом), декатирування можна не робити, зберігши фабричне просочення й первинну яскравість фарб. Перед роботою, щоб уникнути перекосу тканин, зрізують всі крайки. Не рекомендовано рвати тканину, це призведе до розпускання країв уже в готовому виробі, оскільки внутрішні шви під час клаптикового шиття не обмітаються [54].

Запорукою успіху в збірці клаптикового полотна є висока точність крою. Розкрій проводять за допомогою шаблонів, що являють собою найпростіші геометричні фігури, з картону з наміченими лініями обрізування і шва або прозорого пластика: вони дозволяють бачити малюнок. У продажу бувають металеві шаблони для печворку з прорізами для розмітки лінії сточування. На шви додають від 5 мм (для бавовняних тканин) до 1 й більше см (для тканин, що легко обсипаються). При розкладці шаблонів на тканині враховується напрямок часткової нитки. У чотирикутних деталей часткова повинна збігатися з однією зі сторін, у трикутників, шестикутників – бути перпендикулярною до основи [48].

Збірка полотна в печворк проходить від дрібних деталей до більших. При послідовному сточуванні деталей створюють блоки візерунків, з яких і зшивають виріб. Печворк можна шити вручну або на машині. Для ручної збірки на вивороті тканини за допомогою шаблону розмічають деталь, дві деталі, складені лицьовими боками з суміщенням ліній розмітки, змітають або сколюють шпильками та зшивають дрібним намітковим швом. Нитку акуратно закріплюють на початку та кінці лінії шва. При сточуванні шва на швейній машині після того, як прошиті дві деталі, без обрізування нитки, переходять до з'єднання подальших пар деталей (так зване шиття «прапорцем», «ланцюжком»). Коли шиття закінчено, нитки отриманого ланцюжка розрізають. Ще один вид збірки – ручний, з використанням тканини, натягнутої на картонний шаблон, застосовують для блоків типу «Бабусин сад». На заготовки з картону (при складанні «Бабусинового саду»

використовують шестикутники) натягуються і скріплюються декількома стібками клапті, викроєні з урахуванням припусків на шви. Заготовки з тканиною складають лицьовими боками всередину та зшивають вручну потайним швом.

Одним з простих та швидких способів збирання полотна є шиття смугами. Смуги тканини викроюють по частковій нитці за допомогою шаблону та послідовно пристрочують на основі. Для основи використовують бавовняну або лляну тканину, папір (видаляється після шиття), флізелін. Щоб уникнути перекошу полотна смуги зшивають, щоразу змінюючи напрямок (наприклад, перша та друга – зверху вниз, друга та третя – знизу вгору і так далі). Припуски швів загладжують, якщо можливо, на бік темнішої тканини. Прасування швів в один бік додає міцності виробу. На збірці полотна смугами ґрунтується техніка *bargello*: зшиті смуги розрізають в поперечному напрямку, а потім знову збирають в полотно зі зміщенням. Такий спосіб при використанні гармонійно підібраних тканин різних відтінків одного кольору, що виділяються контрастними, створює ефект плавного переходу, «розтяжки» або «розкату» кольору [56].

Для полегшення та прискорення процесу складання випускається неклеєвий флізелін для печворку з розміщеною сіткою геометричних фігур (квадратів або трикутників).

При складанні блоків із закругленими деталями («Обручка», «Шлях п'яниці», «Час і енергія») на з'єднаних частинах окрайки призбирують, визначають і сколюють середні точки, поєднують їх кути. Деталь з виїмкою акуратно присаджають та з'єднують шпильками з деталлю з опуклим зрізом. При сточуванні на машині деталь з опуклим зрізом розташовують зверху.

При збірці «Вітраж» фрагменти клаптикового полотна пришивають у стик, шви маскують тасьмою, стрічкою, вузькими смугами тканини. У класичному варіанті цієї збірки контури фігур облямовують матеріалом, контрастним до основного зображення [8].

Кожен майстер оздоблює свою роботу в оригінальній манері, але у світовій практиці існують п'ять основних тенденцій. На сьогодні існують ряд видів клаптикового шиття.

Традиційний печворк (Дод. А1).

Англо-американське рукоділля, мета якого – створення цілісного полотна з окремих клаптиків, складених в геометричні візерунки. У цій техніці можна пошити і велике покривало, і маленькі прихватки для кухні. Як правило, пошита ковдра або більш дрібні вироби мають лицьовий (клаптиковий) бік і підкладку [59].

Крейзі-печворк (божевільний клаптик) (Дод. А2).

Різновид печворку, в якому витримується технологія виготовлення клаптевих полотен з використанням довільних (неправильних) фігур, кривих смуг і аплікацій. Крім того шви тут маскуються тасьмою або вишивкою, а сам виріб (покривало, подушка, панно, сумка, одяг) рясно декоруються стрічками, намистинами, мереживом та іншої фурнітурою.

В'язаний печворк

Ще один різновид традиційного печворку, де використовується дещо інша технологія з'єднання клаптів. Тут окремі фрагменти прив'язуються один до одного за допомогою контрастної нитки і в'язального гачка.

Японський печворк (Дод. А3).

Технологія клаптикового шиття, що об'єднала східні і західні традиції. У ній активно використовується строчка, а перевага надається шовковим тканинам, з яких можна виготовити і шикарне покривало з клаптиків, і панно, і одяг. В основі візерунків лежать традиційні геометричні форми: квадрати, трикутники, ромби [50].

Квілтинг

Вважається, що квілтинг – це більш широке поняття, ніж печворк. Однак в дослівному перекладі «квілтинг» – стьобане полотно. Це технологія створення візерунків за допомогою строчок, коли між двома полотнами

прокладається м'яка прокладка з синтепону, вати або ватину, а візерунок вишивається машинною строчкою. Створене в техніці квілтинга об'ємне покривало або ковдра має більш елегантний вигляд, ніж просто зібране з клаптів. З таким самим успіхом можна використовувати цю техніку і при виготовленні прихваток для кухні, диванних подушок або одягу для дітей.

Цей вид декоративного мистецтва впевнено входить у світ моди завдяки креативності молодих модельєрів. Це робота копітка, але нехай це не стримує новачків спробувати. Існує безліч варіантів поєднання одних і тих самих фігур, притому кожен виріб буде особливим та неповторним завдяки різним технікам зшивання клаптиків:

Швидкі квадрати

Дуже зручна техніка для початківців. Цим способом виготовляються збірні квадратні блоки (швидкі квадрати), нарізані із заздалегідь зшитих смуг тканини. У цій техніці виготовити велику ковдру можна за лічені години.

Акварель (Дод. А3).

Досить популярна техніка, в якій теж використовуються квадрати. Іноді квадрати зшиваються в блоки, з яких виготовляється полотно. Головна умова вдалого виробу – правильно підібрана колірна гамма [5].

Смужка до смужки (Дод. В1).

Клаптикове шиття з використанням різнокольорових смуг тканини. Збираючи малюнок зі смуг, їх розташування і поєднання можна варіювати як завгодно. Таким чином легко пошити пустотливий килимок у вигляді викладених паркетних дощочок: драбинкою, зигзагом, ромбиками або куточками. В результаті зі смуг отримують візерунки «Паркет», «Рілля», «Ялинка» і «Колодязь» [55].

Спіраль

Ще один спосіб шиття зі смуг. У цій техніці смуги збирають навколо центрального квадрата, укладаючи їх по спіралі. Один з варіантів цієї техніки

– зміщення квадрата в кут. А для чіткості візерунка малюнок збирають з парних одноколірних смуг.

Чарівні трикутники

Трикутники – один із найпоширеніших елементів в печворку. Мало того, що цій фігурі приписували магічну силу, трикутники ще й дуже зручні в роботі. З них складають і прості квадрати, і складні зірки. Найчастіше в клаптиковому шитті використовують прямокутні трикутники. Зшиваючи їх по довгій стороні, отримують двокольорові квадрати, а поєднуючи короткими сторонами - візерунки з різнокольорових строкатих смуг. Найбільш популярні візерунки, в яких застосовуються трикутники: «Млин», «Алмаз», «Зірка».

Шахматка

Тут також використовуються квадрати, а точніше не квадрати, а квадратики, які укладаються в шаховому порядку. До речі, зібрати шахматку можна з ромбів, просто розгорнувши квадрати кутом. Збирається візерунок з елементів двох контрастних кольорів [49].

Соти

Відома також під назвою «Бабусин сад». Полотно збирається з шестикутників і візерунком нагадує соти. Іноді з шестикутників збирається квітка, середина якого виділяється гудзиком, обтягнутим тканиною.

Латки

Вельми своєрідний і пустотливий спосіб клаптикового шиття, в результаті якого виходить об'ємне полотно. У цій техніці необроблені кольорові смуги тканини (латки) настрочуємо на основу. Також ця техніка відома під назвою «йо-йо» [52].

Ткані панно гарні ще й тим, що можуть бути реалізовані в різноманітних тематиках. Саме цей факт приваблює багатьох споживачів і майстрів, що виготовляють подібні декорації. Розглянемо докладно, які тематики виявляються найпопулярнішими і цікавими. Треба враховувати той факт, що

тематика текстильного панно обов'язково повинна відповідати стилю і зовнішньому вигляду інтер'єру, в якому воно буде знаходитися.

Так, в приміщеннях, витриманих в стилях кантрі, класика або прованс, будуть гармонійно виглядати різного роду акуратні натюрморти, добротні пейзажі або квіткові композиції. Треба дотриматися головна умова – картини повинні виглядати по максимуму простими і немудрими, але при цьому життєрадісними і позитивними. В такому випадку ткане панно буде радувати домочадців і доповнювати собою інтер'єр. Впишеться в подібні інтер'єрні ансамблі і популярна сьогодні абстракція. Її можна вважати універсальним рішенням (Дод. Г) [13].

Часто подібні екземпляри виготовляють з додаванням намистин, черепашок або залишків стрічок різних кольорів.

Дуже популярний в наш час «горищний» стиль лофт, який зустрічається в багатьох оселях. У подібний ансамбль можна вносити текстильні панно самих різних тематик, але в них не повинно бути присутнім більше 2-х кольорів. Вироби повинні демонструвати строгість, лаконічність. Нудно подібні декорації виглядати не будуть – переживати не варто [13].

Окрема категорія – текстильні панно для прикраси дитячих кімнат. Маленьким домочадцям навряд чи захочеться милуватися абстракцією або ідеально рівними буквами. Для дітей краще за все робити або купувати декорації, які зображують різних тварин, квіти, птахів, природу чи героїв мультфільмів [51].

Не забувайте про те, що абсолютно у всіх правилах є свої винятки, тому підходити до питання підбору тематики панно для оформлення свого житла треба індивідуально. Ткана аплікація може не відповідати основному напрямку інтер'єру, але при цьому бути настільки філігранної, що безпроблемно впишеться в представлені умови і не привнесе в них дисгармонію [6].

Висновки до розділу 3

Отже, доведено, що вибір кольору забарвлення тканини залежить від фактури текстильного полотна, оскільки сприйняття кольору і форми (фактури поверхні) невід'ємні одне від одного. Кожний окремо взятий колір або поєднання кольорів може сприйматися людиною по-різному, залежно від просторового розташування колірних плям, форми та фактури текстильного полотна, освітленості тощо. Недостатня увага до властивостей фактури, невдале поєднання різних матеріалів в одному виробі, часто призводить до роздрібленості і дисгармонії форми.

Текстильні властивості визначаються, перш за все, сприйняттям текстильних матеріалів на дотик, характером дотику – туше, яке має словесні характеристики, що позначають стан відчуттів (приємне, неприємне, тепле, холодне і т. д) .

ВИСНОВКИ

Отже, в процесі виконання даної роботи були здобуті навички та знання з вивченням історії виробництва та розвитку текстилю. Також визначили основні властивості текстильних матеріалів. В процесі роботи було досліджено специфіку оздоблення виробів. Визначили перспективи розвитку діяльності текстильної промисловості.

Відповідно до зазначеної мети було розглянуто ряд завдань:

- вивчено історію виробництва текстилю;
- визначено властивості текстильних матеріалів;
- досліджено специфіку оздоблення виробів;
- визначено перспективи розвитку діяльності текстильної промисловості.

Досліджено сучасний асортимент тканини та інших швейних матеріалів дає широку можливість для різноманітного оформлення одягу та інших речей побутового призначення.

Поряд із збільшенням об'єму виробництва тканин значно оновився їх асортимент і покращилася якість. Створені тканини нових структур, красивих відтінків і малюнків зі спеціальними оздобленнями, які надають тканинам незминаючі, водостійкі та інші властивості. Тканинам нового часу властива легкість і пластичність. Пропонуються стрічки зі складками двох шарів, з друкованим малюнком, з ефектом деграде (висвітлення). На прозорих стрічках яскраві кольори пом'якшуються, металічний блиск перетворюється в делікатне сяйво. Широко використовуються шнури – однотонних яскравих кольорів або двоколірних складного переплетення. Квітковими мотивами прикрашенні тасьми, жаккардові стрічки, мережива.

Оздоблення одягу допомагає дизайнеру створювати нові образи, нові моделі, підкреслити неповторність силуетів і функціональне призначення вбрання. Під час його застосування, існує лише одне правило: необхідно мати відчуття міри. Сучасне моделювання дозволяє використання різноманітних видів оздоблення. Іноді моделі дуже перевантаженні фактурою та

оздобленням, але навіть це не завжди заважає дотримуватися відчуття міри, потрібно лише особливе композиційне сприйняття. Оздоблення використовують для різних цілей:

- акцентування форми виробу чи його частин;
- членування форми на частини;
- об'єднання частин форми або декількох самостійних форм.

Для того, щоб пошити гарний, зручний одяг, велике значення має кожний етап виготовлення виробу – від ручних стібків до прасування готових моделей. Щоб випускати швейні вироби гарної якості, не достатньо мати хорошу, красиву тканину, необхідно використовувати в виробництві нові методи обробки, нове обладнання і різноманітне цікаве оздоблення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Є. А. Художні техніки / Є. А. Антонович, В. І. Проців, С. П. Сенд. – Київ : «ІЗМ», 1997. 312 с.
2. Арманд Т. Руководство по росписи ткани / Т. Арманд. – М.: 2002.
3. Белкіна Е. О. Виховання мистецтвом / Е. О. Белкін.: «Мистецтво та освіта». – Київ, 2001. С. 36-38.
4. Бузов А. Д. Матеріалознавство швейного виробництва / А. Д. Бузов. – М., Легпромбутіздат, 1986.
5. Валли Б. Д. Лоскутное шитье / Валли Берти Джанна, Риколфи Россана; [пер. с итал. ООО «Мир книги»]. – М. : Мир книги, 2004. 80 с.
6. Гасанова Н. С. Текстиль в дизайне інтер'єра / Н. С. Гасанова. К.: «Будівельник», 1987, 88 с.
7. Гильман Р. Художественная роспись тканей / Р. Гильман. – М.: Владос, 2003.
8. Грин М. Э. Шитье из лоскутов : книга для учащихся / Мэри Энн Грин; [пер. с англ. Л. Н. Белой]. – М. : Просвещение, 1987. 58 с.
9. Гургула І. Народне мистецтво західних областей України / І. Гургула. – К. : Мистецтво, 1966. 80 с.
10. Гущина К. Г. Ассортимент, свойства и технические требования к материалам для одежды / К. Г. Гущина, Беяева С. А. – М., Легкая индустрия, 1978.
11. Давыдов С.Г. Батик / С. Г. Давыдов. – М.: АСТ - ПРЕСС КНИГА, 2005.
12. Дутка Р. М. Українські вибійчані тканини : автореф. дис... канд. мистецтв. : спец. 17.00.06 – «Декоративне і прикладне мистецтво» / Р. М. Дутка. – Л, 1995. 35 с.
13. Жоголь Л. Е. Декоративное искусство в современном интерьере / Л. Е. Жоголь. К.: «Будівельник», 1986, 200 с.
14. Жук А. К. Сучасні українські художні тканини / А. К. Жук. – К.: Наук. думка, 1985. 114 с.

15. Жук А. К. Український народний килим / А. К. Жук. – К., 1966. – 151 с.
16. Зак І. С. Довідник по швейному обладнанню / І. С. Зак, Горохов І. – К., Легка індустрія, 1981.
17. Запаско Я. П. Українське народне килимарство / Я. П. Запаско. – К., 1973. 113 с.
18. Захарчук-Чугай Р. Українська народна вишивка. Західні області УРСР / Р. В. Захарчук-Чугай. – К. : Наук. думка, 1988. 190 с.
19. Земпер Г. Практическая эстетика / Г. Земпер. – М. : Искусство, 1970. 320 с.
20. Кара-Васильєва Т. В. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках «великого стилю» / Кара-Васильєва Т., Чегусова З. – К. : Либідь, 2005. 280 с.
21. Кара-Васильєва Т. В. Українська сорочка Томоріс / Т. В. Кара-Васильєва. К. 1994. 232 с.
22. Когут Г. В. Українські «панські» килими XVI-XVIII ст. (Історія та стилістика) : автореф. дис.канд. мистецтв. : спец. 17.00.06 – «Декоративне і прикладне мистецтво» / Г. В. Когут. – Л., 2003. 20 с.
23. Козлова Т. В. Моделювання і художнє оформлення жіночого і дитячого одягу / Т. В. Козлова, Л. П. Ритвінська, З. Н. Тимашова. – М. Легкопромбітідат, 1990.
24. Кусько Г. Д. Кафедра художнього текстилю Львівської національної академії мистецтв: становлення, розвиток, потенціал / Г. Д. Кусько // Вісник ЛНАМ. Вип. 17. – Л. : ЛНАМ, 2006. С. 25 –40.
25. Кусько Г. Д. Новий текстиль: виникнення, поступ і контури явища / Г. Д. Кусько // Мистецькі студії. – № 2 – 3. – Л., 1993. С. 41 –46.
26. Кусько Г. Д. Рух мистецтва тканини в Україні / Г. Д. Кусько // Художній текстиль. Львівська школа: альбом / Укл. Печенюк Т. Г. – Л. : Поллі, 1998. С. 78 – 81.

27. Кусько Г. Д. Сучасний український текстиль : еволюція, досвід, перспективи / Г. Д. Кусько // Студії мистецтвознавчі. – №1. – Львів, 2009. С. 82 –88.
28. Луковська О. Відділ художнього текстилю Львівського коледжу декоративного та ужиткового мистецтва ім. І.Труша. Художня освіта і творчі проблеми / О. Луковська // Вісник ХДАДМ. – 2004. – № 7. С. 42 – 51.
29. Луковська О. Діяльність кафедри художнього текстилю ЛНАМ : традиції і новаційні пошуки / О. Луковська // Вісник ХДАДМ. – 2006. – № 12. С. 94-101.
30. Луковська О. І. Художнє ткацтво Львова другої половини ХХ ст. (художні особливості, традиції, новації) : дис. ... канд. мистецтв. : спец. 17.00.06 - «Декоративне і прикладне мистецтво» / О.І. Луковська. –Л., 2007. 161 с.
31. Мальцева Є. П. Матеріалознавство швейного виробництва / Є. П. Мальцев. – М. «Легка і харчова промисловість», 1983.
32. Мартынова Л. Художественная роспись тканей / Л. Мартынова. – 1966.
33. Михайловська Л. М. Текстильные товары, товароведение / Л. М. Михайловська. – М. Изд. Экономика, 1990.
34. Моран А. Декоративно-прикладное искусство / А. Моран. – М., 1999, 250 с.
35. Нестерова Д. В. Лоскутные фантазии. Лоскутное шитье / Д. В. Нестерова. – АСТ, Астрель, 2010. – 32 с.
36. Никорак О. І. Українська народна тканина ХІХ-ХХ ст. Типологія, локалізація, художні особливості / О. І. Никорак. – Л. , 2004. 584 с.
37. Печенюк Т. Г. Сучасні тенденції розпису на тканині // Художній текстиль. Львівська школа : альбом / Укл. Печенюк Т. Г. – Л. : Поллі, 1998. С. 74 –77.
38. Печенюк Т. Колаж у текстилі : від техніки до операційного мислення / Т. Печенюк // Вісник ЛАМ. Вип. 19. - Л. : ЛНАМ. 2008. С. 80 – 87.

39. Романенко Н. Г. Цвет в дизайне текстиля / Н. Г. Романенко, И. Я. Яковец, Ю. П. Ищенко / Вісник Харк. держ. акад. дизайну і мистец. – 2009 – № 9. С. 91 – 96.
40. Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія) [текст]: навч. посіб. / М. Р. Селівачов. – 2-е вид., допов. та випр. – К. : Редакція вісника «АНТ», 2009. 408 с.
41. Сидорович С. Й. Художня тканина західних областей УРСР / С. Й. Сидорович. – К.: Наук. думка, 1979. 152 с.
42. Сусак К. Р. Українське народне вишивання / К. Р. Сусак, Н. А. Стеф'юк. К. : Наук. світ, 2006. 284 с.
43. Цимбала Л. І. Золототкацтво Галичини XVIII – першої третини XX ст. (Історія, типологія, художньо-стильові особливості) : автореф. дис. канд. мистецтв. : спец. 17.00.06 – «Декоративне і прикладне мистецтво» / Л. І. Цимбала. – Л., 2003. 19 с.
44. Шмагало Р. Народні традиції килимарства Галичини і художньо-промислова освіта кінця XIX – початку XX ст. / Р. Шмагало // Діалог культур : Україна у світовому контексті. Філософія освіти: Зб. наук. пр. – Л. : Світ, 1999. - Вип. 4. С.181-189.
45. Шмагало Р. Т. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX ст.: структурування, методологія, художні позиції / Р. Т. Шмагало. – Л. : Укр. технології, 2005. – 526 с.
46. Шмагало Р. Т. Словник митців-педагогів України та з України у світі 1850-1950 / Р. Т. Шмагало. – Л. : Укр. технології, 2002. 143 с.
47. Шульга З. М. Ткацький осередок у Глинянах / З. М. Шульга // Художній текстиль. Львівська школа. – Л. : Поллі, 1998. С. 24 – 35.

Інтернет-ресурси:

48. Myquilt. Лоскутное шитье [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://myquilt.ru>.
49. Quiltstudio – Студия Квилта, Пэчворка и Лоскутного шитья [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://quiltstudio.ru>.

50. Б. Штауб-Вахсмут. Пэчворк и квилт. Лоскутное шитьё. Профиздат. 2007 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.labyrinth.ru>.
51. Зайцева О. Лоскутное шитьё: Практическое руководство [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://vnovinky.ru>.
52. Иванова Ю. Игра в лоскуты Веры Щербаковой. – Тверь: Культура и традиции, 2007 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://piko-train.ru>.
53. Исторический обзор // Золушка шьёт. – 2004. – № 48. Специальный выпуск. Сентябрь.
54. [Лоскутное шитьё. Техника. Приёмы. Изделия. Л. Банакина, АСТ Пресс, 2006](#) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://market.yandex.ru>.
55. Лоскутное шитьё [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://loskutiki.ru>.
56. Нагель О. Художественное лоскутное шитьё: Основы лоскутного шитья и традиции народного текстильного лоскута: Учебно-методическое пособие для учителя. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.wikiwand.com>.
57. Пастель [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Пастель>. – Назва з екрана.
58. Страна мастеров. Популярные мастер-классы в технике Пэчворк [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://stranamasterov.ru>.
59. Штауб-Вахсмут Б. Пэчворк и квилт. Лоскутное шитьё. – Профиздат, 2007 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.combook.ru>.

ДОДАТКИ

1

Рис. А 1. Клаптикове полотно, зібране з деталей із закругленими сполучними швами

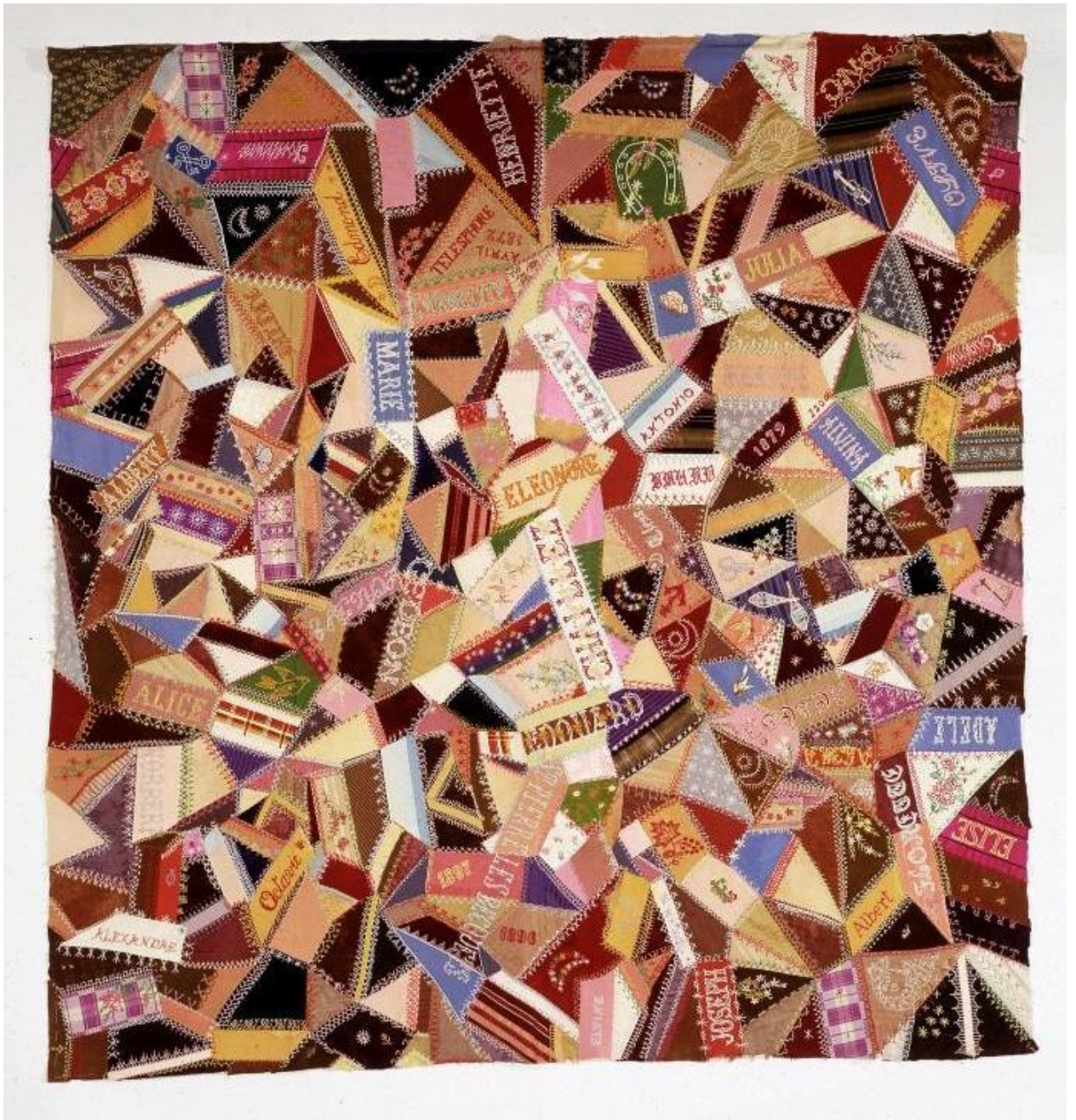

Рис. А 2. Квілт, виконаний в техніці крейзі. 1897.

Рис. А 3. Техніка «Акварель» – клаптиків Шиття – печворк і квилтинг, Крезі-

квілт

Рис. Б 1. Українська вишивка

Рис. Б 2. Види орнаменту вишивки

Рис. В 1. Декоративне панно «Геометрія часу»

Рис. В 2. Декоративне панно

Рис. В 3. Декоративне панно

Рис. Г 1. Декоративне панно в інтер'єрі

Рис. Г 2. Декоративне панно

Рис. Д 1. Печворк в одязі з колекції Tommy Hilfiger

Рис. Д 2. Печворк шуби з колекції Fenfi, Valentono, Saint Laurent

Рис. Д 3. Жакеты, блейзеры (печворк)

Рис. Д 4. Стиль печворк на подіумі

Рис. Д 5. Колекція для жінок Salvatore Ferragamo

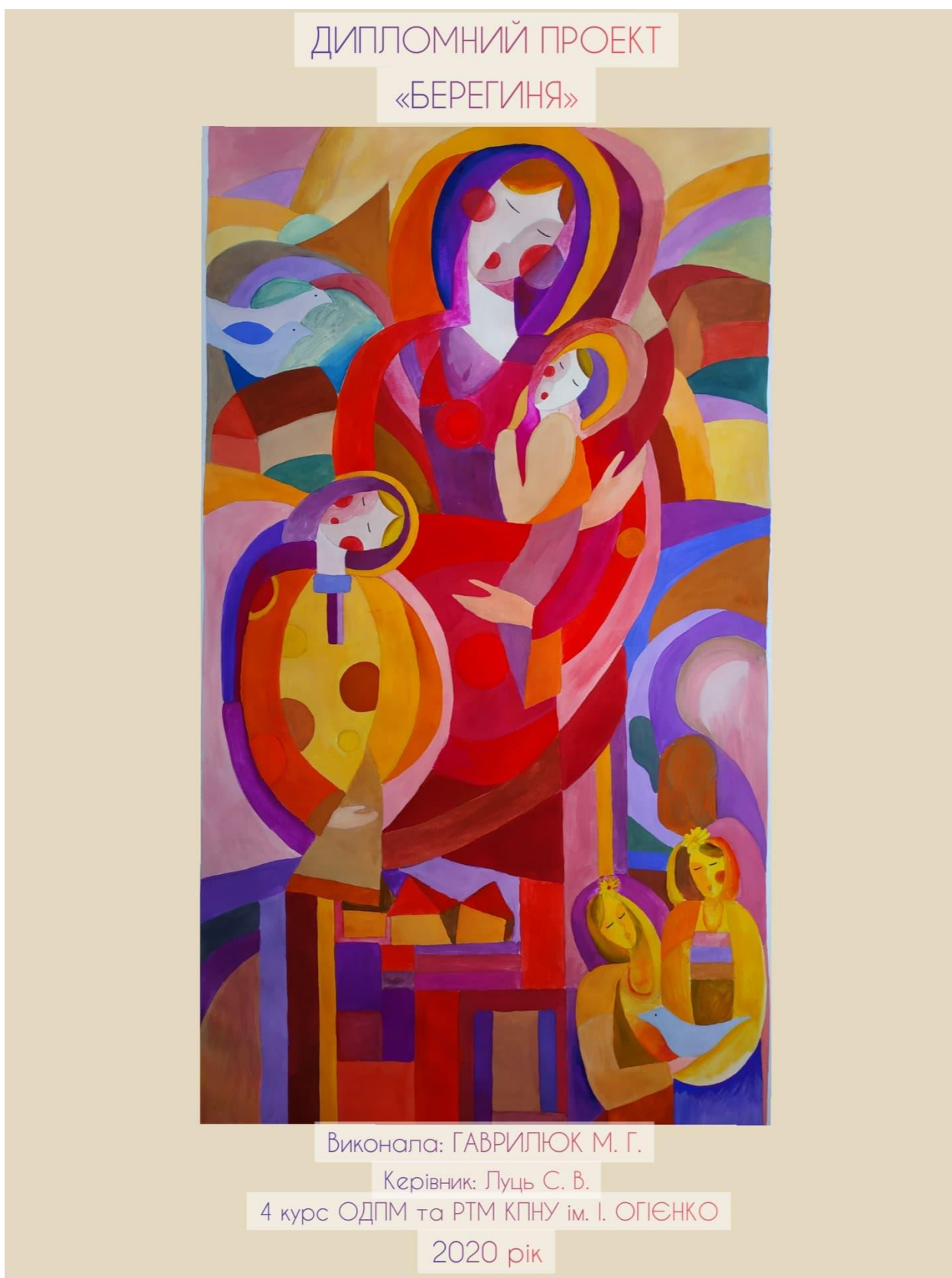

Рис. Е 1. Дипломний проект «Берегиня»